

AIOKRIF

Irodalmi Folyóirat • 2025. nyár •
XVIII. évfolyam 2. szám

” A OKRIF

”

Vancouver mögött
látod a tevét?

”

Irodalmi folyóirat
megjelenik negyedévente
XVIII. évfolyam, 2. szám
2025. nyár

Főszerkesztő

Nyerges Gábor Ádám

Főszerkesztő-helyettes

Molnár A. Aliz (tördelés, címlap, Apokrif Online)

Szerkesztők

Kerber Balázs (vers)

Mizsur Dániel (próza)

Taródi Luca (próza)

Dénes Gergő (kritika, korrektúra)

Veress Dániel (kép)

Tamás Péter (műfordítás)

•

Szerkesztőség

1052 Budapest, Vitkovics Mihály u. 7. IV/1

Tel.: (1) 951 8518; (30) 876 1473

apokriflap@gmail.com

<http://www.apokrifonline.com>

Felelős kiadók

Palimpszeszt Kulturális Alapítvány, Szófa Irodalom Bt.

Nyomda

Könyvpont Nyomda Kft.

Felelős vezető: Gembela Zsolt

A folyóirat emblémája Hlatki Dorottya munkája.

Copyright © 2025 Az Apokrif 2025/2. számának
szerzői és szerkesztői

Megjelenik 250 példányban; az egyes példány ára 900 Ft
ISSN 2060-3207

Szépirodalom

- 7** **Kukorelly Endre**
Don Giovanni morog. Néha abbahagyja.
Végleg abbahagyja;
Kis autobus opus;
A tagdíjakat, akinek hátraléka van, az tessék,
és sürgősen fizesse be
- 10** **Ambrus Máté**
Vancouver mögött; Arabica
- 13** **Vermes Ráhel**
Dordogne
- 18** **Murányi Zita**
térkép; nap
- 21** **Csató Anita**
vihar
- 22** **Antonio Marzotto**
Halottat játszani
- 29** **Jung István**
Horáciuszok; Torino
- 33** **Szőnyi Judit**
Öröklés
- 38** **Kugler Viktor**
memóriatej; láthatatlanok kontúrjai
- 40** **Balogh Endre**
Mozdul

Látószög

- 43** Égető Eszti
(Németh Laca és Veress Dániel beszélgetése)

Látótávolság

- 54** Branczeiz Anna: Az Úr az én jó apám
(Élő Csenge Enikő: Apám országa)
- 58** Mató Rebeka: „Meddig jön a szó, és mi helyett beszél a némaság”?
(Horváth Eve: Metasztázisok)
- 64** Filotás Karina: A test, az emlék, az állatok
(Simon Bettina: Rengeteg állat a vonatból)
- 68** Medvigy Édua Kata: Szelíd örület holdfénybe áztatva
(Kerber Balázs: Számtan a holdas estékre)

A lapszám képeit **Németh Laca** munkái közül válogattuk. A borítón a *Having a Cocktail Next to the Aggregator* szerepel (a 2021-es mű fotótranszferrel és akrilfestéssel készült, vászonra, eredeti mérete: 134 × 96 cm). A következő oldalon az *If I Had a Voice, I Would Sing*, a 42. és a 77. oldalon a *Tool Assisted Speedrun* című képek egy-egy részlete látható.

Kukorelly Endre

Don Giovanni morog. Néha abbahagyja. Végleg abbahagyja

Azt megnézném azért, ha
az az Akárki ott fenn, legfölül,

mert csak kell ott létezni egy Valakinek,
összeültetné akárki az intézők közül,

egybegyűjthetné azokat a lányokat, akikkel
volt néhány kedves óráim, és kedvetlen is,

mi történne, keletkezne-e téma,
volna is, nem is, minden is és semmi,

úgy hinnék, hogy velük ez a Valaki viccel,
aztán, illik ez, vagy nem illik,

megnéznék egymáson, amit kell,
és nyomban el akarnának szelelni,

onnan, mert tényleg mindez ennyire minnek,
s ami igaz, az mind pokolra hullik?

Kis autobus opus

Az autóbuszjáratok hurokban kell hogy például végződjenek.

Válasz úthurok, megálló egyéniségek.

Milyen kis hídon mentünk át.

Nem hiszem, hogy ilyen hátul kullogni jó.

Jó, kevés, elegáns, szabadabb, előkelőbb, levegősebb,
mennyire van meg ez.

Mennyire van az, ami a lelken ül.

És mi lökdös.

De az semmiképp se jöjjön ilyen közel.

Kalandozó élet, nemzeti hősök, besétáló, hűvös nők,
ettől a sok szervezettől nem lehet megöregedni.

Menekülés nincs.

Kicsit furcsán a hideg futkároz a hátamon.

Menekülés nincs sincs.

Unom a cselezést, ami olyankor elfog.

Nyáron hallgatok bogarakat.

A tagdíjakat, akinek hátraléka van, az tessék, és sürgősen fizesse be

Élet és nem.

De az áttetsző.

Átnedvesedett szendvics, amiből kiettem a parizert.

A világoskék papírszalvétáról levált darabkák beleragadtak
a kenyérbe.
Dorogról beúszás Pestig.
Dorogról beúsztam Pestre.
Csoportocsolás.
Visszafelé belevágtam a kenyeret a szeméttartóba.
Savanyú szemetet tartanak.
A parizert kiettem.
Élet és nem, ezeket ismételve, aki utánuk totyogok.
Azt hiszem, itt a lelkemhez beszélnek.
Víz' adtak elég.
Víz' adtak, ez elég rendesen volt csinálva.
Volt nyolc vagy kilenc nápolyim, abból elrágtam hetet,
még az első este, sírás közben.
Kulacs volt.
Nem adtak lepedőt.
Sírtam, a takony folyt belőlem a párnára.
Bele a párnába.
Át a párnán.
Nem adtak huzatot se, bűdös volt az ág.
Egy körülbelül nem tudom, hány méter hosszú valamilyen
felirat van a falon, aki
felírta, az lépjen ki.
Az utolsó nápolyit rohanás közben egy zökkenőnél elharaptam,
és a nápolyiból.
Az a darab.
A fele annak a nápolyinak, ami kilógott a számból,
eltűnt a levendulásban.
Néhány lélek, egynéhány őszinte lélek, akiket egészen elválaszt
egymástól a megértés.

Ambrus Máté

Vancouver mögött

Vancouver mögött látod a tevét?
Elsőre szigetnek mondanád.
Feje a vízben, háta a víz fölött:
mohás púpjain sirályok vihognak.
Körben az óceán oxidált rézmező,
néha hullámszó malachit,
itt az óceánnak is van bőre
és ha rálehel, ő libabőrözik.
A Nap errefelé folyékony fém:
egy hullámon guruló higanycsepp
vagy mélyben csillogó indián kincs:
alámerülnél, hogy összeszedd.
A partról nézve én nem látnék mást,
csak egy hirtelen eltűnő bűvárpipát,
de tudnám, hogy már minden rendben,
már mindened teljesen súlytalan.

Arabica

Költőkről dadogunk egy harmadik nyelven,
nem arab, nem magyar köztes frekvencián,
ha nem jut eszünkbe egy ige vagy főnév,
te malufot dúdolsz, én a Kék rapszódíát.
Mögöttünk az Országház ezer szemével
citrinből faragott pókcsalád.
Megvetőn néz rád a mésző Kossuth,
mint aki miattad szigorítaná a migránspolitikát,
a miniszterek is félrefordított fejjel állnak,
míg a rakparthoz érünk a téren át.
A szád felé hajolok, hogy megnedvesítsem,
mert száraz, mint a kélíbiai muskotály,
intesz, hogy nálatok nem illik köztéren,
pedig megbotránkoztatnád a galambokat...
A májbeteg fényben legalább az árnyékunk összeér,
mellettünk a Duna fáradt ónixsáv,
tálcán lebeg a vízivárosi látkép:
kartondobozok, penészes kupolák.
Azt mondjuk, hogy örökké tart majd,
de tudjuk, hogy az Örökké meggondolja magát:
perforációink mentén leválunk egymásról,
ha a script doctor átírja a dramaturgiát.

Németh Laca
Cím nélkül, 2015
olaj, vászon
140 × 100 cm

Vermes Ráhel

Dordogne

Ez a történet, ami nem az enyém, sokáig egészen aprónak tűnt, bár nagy a körítése – szerintem muszáj, így teljes. Luca néni mesélte, amikor meglátogattam egy Bordeaux melletti kis településen. Emigrált – amikor még lehetett –, majd kint megismerkedett későbbi férjével, aki Bordeaux mellől származott. (Kalandos történet, ha érdekel, majd azt is elmesélhetem.)

Luca néni házát nem mondanám rendetlennek, inkább olyan patinásan kusza. Persze ízlés kérdése. A középkorból megmaradt kőfalak illesztése itt-ott hiányos a sarkokon, a bezsúfolt bútorok nagy része pedig Luca néni anyósának szüleié volt. A szobákban össze-vissza roskadnak a világ minden tájáról felhalmozott szöttesek, könyvek, kultikus tárgyak, ékszerek. A nappaliban áll egy hatalmas szövőszék, amely a szoba egyharmadát elfoglalja. Rajta csüng egy megkezdett minta, amelynek technikáját Luca néni még Guatemalában tanulta.

Arrafele nem sok erdős rész található. Egy-két tisztást meghagytak legelőnek, de egyébiránt letaroltak mindent, hogy szőlő borítsa. Eleinte barbárságnak tartottam, de már az első ott töltött estémen, pár pohár bor után megbarátkoztam a tájjal. Persze, a bordeaux-i bor, hogy milyen jó minőségű megdivatos, ésatöbbi, de a helyi bornak nem ez a lényege, hanem: leülni Luca néni helyi barátaival, együtt enni a szőlőlugas alatt a napsütésben. Nézni, amint gusztustalanul összemorzszálnak mindent, ahogy a friss, ropogós héjú kenyeret cincálják, majd gondtalanul az asztal alá söprik, a kutya meg felporszívózza. Délután kifelé indulni a Dordogne partjára, majd úszni egyet. Végiglátogatni az ősemberek által telefirkált barlangokat, közben beleborzongani a kinti hő és a benti hús levegő különbségébe meg az elmúlásba, ami a mamutrajzok láttán hatalmába kerít.

Kimenni a piacra, megdöbbsenni, majd nevetni azon, ahogy a tyúkoks kiszabadulnak a ketrecből, felborítva a lotharingiai mirabellel (magyarul közönséges fosókával) teli ládákat, majd venni pár friss osztrigát a vacsorához. És mindez – az osztriga, a friss kenyér, a végtelen és állandóan alakuló történelem – nem tűnik luxusnak, csak afféle hétköznapi élet. A lényege az itteni bornak, hogy nem lényeges. Mellékesnek tüntetik fel, és ennek könnyedségétől lesz a levegő itt olyan, amilyen. Luca néni férje szerint ezért tudnak az itt születő és itt élő emberek igazán szabadon gondolkodni. Az itteni föld mágikus erővel hat, nem véletlen az a sok ősi barlangrajz se! – mondta, mikor egyszer jöttek haza látogatóba.

Ebben a számomra már kissé abszurdul giccsesnek tűnő világban élt Luca néni a férjével, míg utóbbi pár éve meg nem halt. Gyermeük nem született, és úgy gondolom, részben emiatt is, Luca néni mindig szívesen látja unokahúgait és unokaöccseit. Amikor hazalátogat, akkor is leginkább miattuk jön.

Engem is szívesen fogadott, pont amikor az akkori kapcsolatomból bomlóban volt. Magamban nyúztam a témát már hetek óta, végül egyik este már feszített, úgyhogy kiöntöttem egy pohárba. Luca néni türelmesen végighallgatta, aztán egészen pontosan, szó szerint ezt mondta: nem az a legfontosabb egy kapcsolatban, hogy szeretünk-e valakit, vagy sem – naponta legalább ötven indokot lehet találni arra, hogy miért ne szeressük a másikat. Luca néni szerint a lényeg, először is, hogy kedvelem-e azt az embert, akivé így váltam vagy éppen válok. Másodsorban, ennek függvényében, megéri-e megszokni a másik fél kevésbé tetszetős ráncait. És harmadsorban, így meg tudom-e bocsátani a világnak, hogy benne létezem. Mert elsősorban magunkkal kell együtt élni, másodsorban a választott társunkkal, harmadsorban pedig az egész világgal.

Amikor kapcsolatukban Luca néni először úgy istenigazából felbosszantotta magát férje viselkedésén, csinált egy listát.

Kettéosztott egy A4-es lapot, és az egyik oszlopba írta azokat a tulajdonságokat, amelyek néha súrolták az elviselhetetlenség határát, a másik oldalra meg azokat, amelyekből pihekönnyűvé vált az élet.

Luca néni férje habzsolta a világot, egész élete egy kalandtúra volt – de persze nem céltalanul! Komoly politikai és gazdaságtani kutatómunkát végzett. Ha éppen nem fizikailag, valahol a Közel-Keleten, Indokínában vagy Dél-Amerikában, akkor az elméjében rótt a kilométereket. Mielőtt megismerte Luca nénit, egyszer már megházasodott. A nő állandó pánikban volt, hogy Luca néni (majdani) férje minden pénzét kutatásra és utazásra költi. Luca néni ez nem zavarta, persze azzal a kitételrel, hogy a férje magával vitte útjaira. (Így esett, hogy Luca néninek be kellett öltöznie férfinak, nehogy Afganisztánban... érdekes történet, majd elmesélhetem.)

Szóval Luca néni a földrajzi csatangolások nem zavarták, sőt. Semmiről nem mesél olyan csillogó szemmel, mint közös útjaikról. De férje gondolati csatangolásai... Na, azok fel tudták piszkálni az idegrendszerét, mert elég nehezen lehetett kordában tartani. Végül ezt is sikerült elfogadnia, úgy döntött, hogy megéri, és még a szépséget is megtalálta benne. Azt mondta, férje vezetés közben annyira magyarázott, hogy elfelejtette fogni a kormánykereket, és néha olyan hévvel beszélt, hogy még a gázpedálról is levette a lábát. Aztán ott kacsáztak az autópálya közepén vagy az Andok kokaültetvényeinek geopolitikai vonatkozásaiban – egy bizonyos ponton túl eldönthetlenné vált –, miközben Luca néni kétségbeesetten kapkodott a kormány után.

Hát jó, a férje nem vezetett többet, Luca néninél meg csak egy kitétel volt – nehogy cumbia szóljon, mert akkor táncolni kezd a kormány mögött. Ezt még egészen megoldotta, de a térképezés így is a férjére maradt. Luca néni minden egyes alkalommal színes filccel berajzolta, merre kell menniük, hogy

egyszerűbb legyen követni. Franciaországban még csak sikerült tájékozódniuk valahogy, a probléma ott lett lényeges, amikor jöttek hazalátogatni.

Luca néni kezében a kormány, férje kezében a térkép, utóbbi gondolataiban és szavaiban már megint ezer kilométerekkel odébb járt, meg a fellegekben, és mindenhol máshol, csak nem Budapest felé, a kocsi anyósülésén. Már legalább hatvanöt kilométerre voltak attól a leágazástól, ahol el kellett volna hagyniuk az autópályát, mire Luca néni gyanút fogott. A legközelebbi benzinkútnál megállt, kezébe vette a térképet, majd a férjére nézett, aki addigra már csöndben pironkodott. Luca néni jól megvizslatta férje arcának minden részecskéjét, a kezét, karját, ahogy bűnbánóan ott gubbasztott az ülésen. Végül elnevette magát, mert hát – ahogy mondta – nem lehetett mást tenni. Úgy döntött, ez még belefér: majd ő igyekszik tudni, merre mennek. Így szerették egymást, Luca néni és a férje, és így veszték el együtt annyiszor a lehajtók, elágazások rengetegében. Utóbbi pár éve nagyon beteg lett, de addigra a GPS rég megtanult beszélni, Luca néniéknek meg már nem kellett szavak, hogy értsék egymást.

Ezt mesélte nekem Luca néni a szerelemről abban a kőházban, a Dordogne ősrégi völgyében. Én meg fontosnak találtam, hogy emlékezzek rá, mert egy boldog történet, úgyhogy leírtam. Talán el is veszik, olyan nagy a körítése, de jelenleg úgy látom, hogy az örömről csak így lehet beszélni.

Németh Laca
Cím nélkül, 2013
olaj, vászon
180 × 110 cm

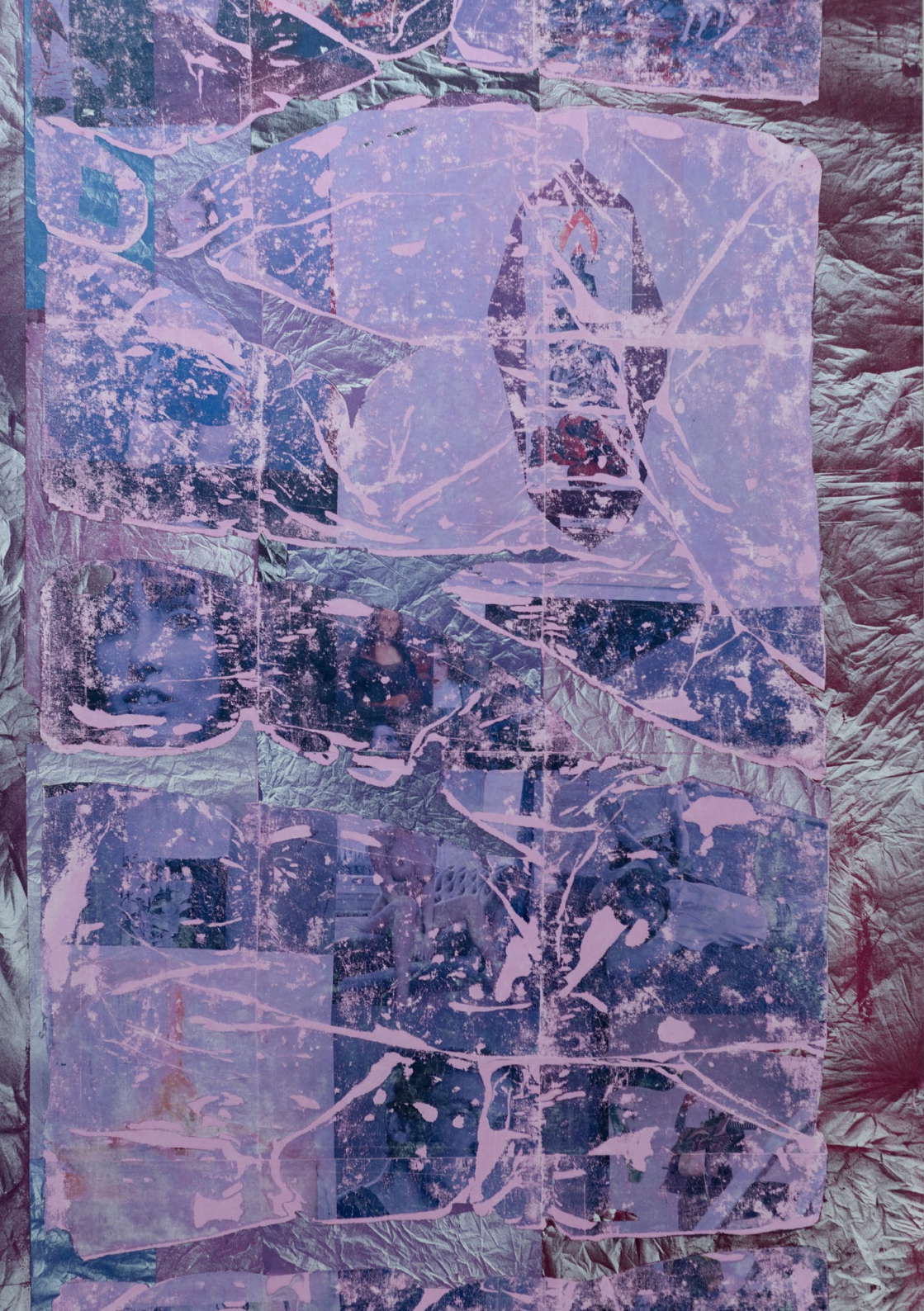
Murányi Zita

térkép

esténként valami jeges áramlat takarja be csigolyádat
és az ablak
a betört résen át folyton behúz a tél
az üveg mint sérült páncél előttte mögöttes
folyton lemeztelenedik a táj neked csak az
a hiányzó szilánk amin megtanult fütyülni egy évszak és
a reggelente beszivárgó fény is szétszakad
ez az utolsó mozaikdarab aztán vakon megtapogatod
a hajad mintha istenhez rajzolt térképet rejtenének
az őszülő csigavonalak az ujjaiddal megint összegubancoltad.

nap

a havas út fölött a nap hétágú csillaga
sárga karjaival beragyogja az érkezést
árnyékok hosszabbra nyújtva most kétszer
akkorakat lép lassan eléd sodorja a menetszél
ahogy a fák sorompóját is amiket szintén
ledöntött a hóba s a táj három dimenziója
váratlan kettőre szelődül mintha toll
rajzolta volna papírral alkotott szimbiózisa
mesebeli tér ami fölszámolja a valóságot
de te fölismered a sárga kabátot a válladra bomló
fekete tincset az előtted szaladó kutya vonyítását
amire rászitált a porhó és betemette az örökkévaló
az út emlékek szabta sávozását sőt mind egytől
egyig az összes fát ez tölgy amaz talán magyal
nem tudni miért váltatok el s miért indultál neki
haraggal ma hajnalban amikor nem lehet bírni a nappal

Csató Anita

vihar

miért tanította volna meg, hogyan fussak,
itt nincsenek fák, amik alá elbújhattam volna,
ugyanaz alatt az ég alatt állunk mind,
itt nincsenek fák, amik rám dőlhetek volna,
ugyanaz alatt az ég alatt állunk mind,
folyton ezt hajtogatta,
nem tudta, hogy úgy éget majd valaki
áramköröket unokája anyajegyeire,
ahogy villám hasítja az eget,
nem tudta, hogy jó idő múltán is
világít még a lehunytt szemhéj alatt az égbolt,
akkor is, ha ugyanaz alatt az ég alatt
állunk mind, ugye?

Németh Laca

Don't Say Goodbye Too Soon, 2020

fotótranszfer, akril, vászon

143 × 90 cm

Antonio Marzotto

Halottat játszani

Kezdetben még nyitva a szemed. Miután a hang elkiabálta vagy elsuttogta, hogy szemek, a nő keze gyengéden végigsimít az arcodon, a homlokodtól az álladig, és lezárja a szemed, s ez a mozdulat olyannyira klisés, hogy már megható. Két centire a homlokodtól érzed a keze melegét, mintha egy téged tanulmányozó kisállat lenne. Az ujjá napon szárított gyümölcstől illatozik.

Még mindenki beszél, még van idő. A szemed sarkából látod a munkálkodó árnyékokat, a szétszórt mozgást. Ő mozdulatlanúságba dermed, várja, hogy valaki kiadja az utasítást a keze áthelyezésére, ezzel is azt mutatja, milyen vérprofi, és hogy kevésbé hajlamos a kolléganőire jellemző szeszélyességre. Egy másik forgatáson ismertétek meg egymást néhány éve. Mindketten szerepeltetek egy ócska minisorozatban, amely egy ostiai szállodában játszódott '68-ban. Mindenkiel kedves volt, a haja vidáman ugrándozott, a járása akár egy kamaszlányé. A néhány alkalommal, amikor beszéltek, félelem látszott rajta. Ez volt az első igazi munkája, ahogy egy különösen hűvös este bevallotta neked, miközben a szálloda erkélyén dohányoztatok. Erőlködtél, hogy mondj neki valamit, valami hasznosat vagy legalább kedveset, de végül meg se szólaltál, egy biccenással otthagytad. Gyanúd szerint mostanra olyan színésznő lett, aki minden erejével próbálja elrejteni nárcizmusát, s ügyel arra, hogy a nyilvánosság előtt kisebbítse tehetségét és szépségét, magára öltve a szerénység keserű álarcát, mely hosszú távon, erre mérget vennél, az örületbe fogja kergetni.

A különbség köztetek az, hogy te mostanra rájöttél, hogy sosem lehetsz tökéletes színész, míg benne ez biztos, hogy fel sem merült. Kétségkívül szebb, mint amennyire tehetséges, mosolygósabb, mint amennyire szimpatikus, híresebb, mint

amennyire méltányolt. Olyasvalaki, aki a jég hátán is könnyedén megél, míg te küzdesz, mint malac a jégen. Mert te tudod, hogy mindent el lehet játszani, de halottat, azt nem. Lehetsz hegy, vihar cibálta fa, vörös szín, csirke, a rabság, az ég, vallásos eksztázis, az utolsó ember a földön, egy véres múltú, becsületes dohányboltos, bármi, amit a színházi műhelygyakorlatok során kértek tőled húszévesen, amikor a növekvő kétségbeesés ellenére még izzott benned a meggyőződés, hogy egy nap majd nagyszerű színész válik belőled.

De belőled sosem válik nagyszerű színész. Akkor se, ha sokan az ellenkezőjét állítják, és arra költik a pénzüket, hogy megnézzenek, és néha még díjakat is nyersz. Nem leszel az, amíg nem tudsz halottat játszani.

A nő rád mosolyog, a keze már remeg. Az operatőr kér tőle még pár percet, meg akarja várni, hogy az árnyék eltűnjön az arcodról.

Megpróbálsz felidézni magadban a halottakat, akiket eddig láttál. A nagyszüleidet, az apádat, a barátaidat, az anyádat, az unokatestvéreidet, a testvéredet. A viaszszárga arcukat, az egyszeriben keletkező nemlétüket. A halottakat nem lehet leutánozni, ellenben az élők szemérmetlenül szórják szét saját magukat mindenütt. Nem sokkal ezelőttig az volt a munkád, hogy összeszedd ezeket a darabokat, és magadban mindent a helyére tegyél.

Legelőször tizenhat évesen sikerült. Képmásod a tükörből nézett vissza rád Marcella Benettiék fürdőszobájában egy buli alkalmával, a szomszéd szobából áthallatszott a zene és a nevetés lármája, te meg a tükör előtt álltál meztelenül, ha a hatalmas, krémszínű melltartót nem számítjuk, amit kissé szőrös mellkasod elé tartottál. A szennyekosárban turkálva fedezted fel, kétségkívül Marcella anyukájáé lehetett, tekintve, hogy a lánya jóval kisebbeket hordott. Ekkor jöttél rá, hogy összegyűjtheted mások darabkait, és beépítheted a saját életedbe.

Meztelenül, egy szál melltartóban. Ám ebben nem volt semmi szexualitás, nem voltál felizgulva, te csak előadtál.

A tükör előtt, melyet három 40 wattos égő világított meg (melyekből egyet fehér festék borított – a szagok alapján nemrég festették ki a fürdőszobát), próbáltad újraalkotni Marcel-la Benetti anyjának mesterkélt mozdulatait, mimikáját, ahogy a melle elé von egy hajfürtöt, pont úgy, ahogy az imént láttad, mikor a lánya egyik osztálytársa nyelvhelyességi hibákkal tűzdelve dicsérte: „Az istenre esküszök, asszonyom, asz’ittem, hogy maga a Marcella nővére.”

Ahogy a nő beszívta felső ajkát, jobb kezével előrehúzott egy hajtincset (egyébként gyönyörű, sötét haja volt, hullámos, de nem göndör), pont oda, ahol a két melle összeér (vagy szétválík, nézőpont kérdése), és jobb válla felett tettetett (vagy igazi?) zavarrral a semmibe révedt: íme, ez az, amit te a tükör előtt, a mell-tartót leszámítva meztelenül próbálsz utánózni, sőt, amennyi-re csak tudod, megtestesíteni, megfeszítéd magad, hogy bírjad, és megízlelhesd azt az érzést, amit ő érezhetett (ami lehet valós vagy színlelt, ezen a két szón áll vagy bukik a világ értelme), mert meg vagy róla győződve, hogy ennek a mozdulatnak ijesztően sok köze van a szépség és a szentség eszméjéhez, és félsz, hogy az életben nem adódik több alkalmad, hogy egy ilyen értékes dolgot tudj a magadénak.

Ha valakinek tudomása lett volna erről az esetről, valószínűleg felismerte volna benne az inspiráció forrását, amely a legjobb színésznek járó Volpi Kupa elnyeréséhez vezetett a Velencei Filmfesztiválon („különleges”, „emlékezetes előadás”, „a nőiesség évek óta nem látott portréja”), miután kijött a *Camilla: két sors* című film, melyben egy nőt játszottál, aki korábban egy erőszakos disznó volt, és egy drogmámorban úszó éjjelen teherbe ejtett egy tizenhat éves lányt, majd másnap megszökött Franciaországba. Camilla tizenöt évvel később (a film nem ment bele a nemváltás okaiba) visszatért Olaszor-

szágba, hogy találkozzon Athossal, az említett éjszakán fogant fiával. A mozdulat, amit Camilla tesz egy érzelmes jelenet tétpontján, a redőny résein át beszűrődő kora reggeli fényben („Az operatőri munka visszaélés nélkül emeli ki a film érzékenységét, mintha hangsúlyozni szeretné a hányatott életek szemérmességét.”), egy heves veszekedést követően, ami majdnem vérontáshoz vezetett, miközben érzelmileg instabil fia azt suttogja: „Te vagy a legszebb asszony, akit valaha láttam”, nem más, mint az a mozdulat, amit legelőször Marcella Benettiék fürdőszobájában tettél a tükör előtt, majd’ negyven évvel azelőtt. De Marcella anyja akkor még élt, és gyönyörű haja volt, és ki tudja, hányszor töltötték ki keblei azt a melltartót, és ki tudja, hogy közben miféle gondolatok végtelen világmindensége járt a fejében. A halottak gondolata bizonyosan nem. Ezé a halotté nem. A halottak fejében nincsenek világmindenségek, csak szakadékok. És most, hogy itt vagy, egy igyekvő színésznő reszkető keze alatt, muszáj feltenned magadnak a kérdést, mégis mit csinálnak a halottak, mit gondolnak, mit éreznek.

Valószínűleg semmit. Üres, kiüresedett fej. Számúznod kell a gondolatokat, ha halottat játszol. A gond csak az, hogy a gondolatokat szinte lehetetlen száműzni. Még ha úgy is tűnik, hogy megszabadultál tőlük, ott várnak egy sötét sarokban, és lihegve, nyáladzva várják, hogy rád vessék magukat.

– Tudod – mondja a nő, miközben megmozgatja egy kicsit sajtó kezét –, a te filmjeiden nőttem fel. Mindig is világítótorony voltál számomra. Mármost amikor nem láttam magam előtt az utat. Amikor azt mondtam magamnak: „hagyd abba, úgyis csak rosszul csinálod, inkább hagyd az egészséget.” Hát, szóval, csak el akartam mondani.

Pont úgy, mint azon az ostiai éjszakán, nem jut eszedbe semmi értelmes. Zavartan elkapja a tekintetét.

- Valamit be kell vallanom – mondod neki.
- Értem – feleli halkan –, mondd csak.

– Nem hinném, hogy el tudom játszani a halottat – mondod.
– Nem én vagyok a legmegfelelőbb ember ebben a kérdésben, nincs valami sok tapasztalatom hozzád képest – feleli ő nevetve, s szemében furcsa fény villan.

– Sok mindent csináltam már, az igaz, de halottat még sosem játszottam, szerintem nem vagyok rá képes. Te játszottál már halottat?

Megharapja a szája szélét.

– Igen, kétszer. Először a maffia tévedésből lelőtt, úgymond ártatlan áldozat voltam. Először megrémültem, de sokan voltak körülöttem, ők is halottakat játszottak, szóval megnyugodtam. Sokunknak ez volt az első alkalom, szóval elröhögtük magunkat, tudod, hogy megy ez. Másodjára egy öngyilkost játszottam, hurokkal akasztottam fel magam, előre-hátra hintáztam, csak cipő volt rajtam. Ezúttal nem féltem, inkább untam az egészet.

Elhallgat, keze még mindig a homlokod felett.

– Csak annyit tanácsolhatok, hogy maradj mozdulatlan, de úgy igazán mozdulatlan. Vissza kell tartanod a lélegzeted a két csapó között, ez viszonylag könnyű. A nehezebb rész a szemed nyitva tartása, egy fix pontra kell meredned, és megvárnod, amíg én lecsukom. Majd meglátod, hogy azután már egyszerűbb lesz.

Hogy milyen hülye vagy, gondolod, miközben rámosolyogsz. Hülye vagy, és ez minden tündöklés, ami megadatott neked. Látom, neked nem kell megtámasztanod a homlokod a ház falán. Neked nincs szükséged menekülési útvonalakra, nem hallod a szakadék visszhangját, amikor túl gyorsan lépsz, nem látsz pontokat a sötétben, amikor elalszol. Szárított gyümölcstől és tóparti uzsonnától illatozol.

– Miért csukja le a karaktered a szememet? – kérdezed őt. – Milyen kapcsolat van köztünk? Nem vettem észre, hogy a történetben összeismerkednénk.

– Én csak a temetkezési vállalat alkalmazottja vagyok, egy könyörületes munkatárs. Nem nagy szerep, csak egy jelenetben vagyok benne.

– Szóval csak könyörületből csukod le a szemem?

– Igen, hogy ne úgy lássanak azok, akik szeretnek. Ha lecsukom a szemed, olyan vagy, mint aki csak alszik. Ha nyitva hagynám, olyan lennél, mint aki szenved.

Kezded megérteni, hogy az egyetlen lehetséges mód, hogy halottat játssz, az az, ha úgy teszel, mint aki halottat játszik. Mindig is úgy képzelted, hogy a halottak súlyosak, de tévedtél. A halottak könnyűek, léhák és hülyék.

– Mi a jeleneted? – kérdezed.

– Résztvényilvánítás – feleli ő. – Nem kell aggódnod – mondja, miközben két technikus beállítja akamerát. – Minden remekül megy majd – teszi hozzá halkán, és vérfagyasztóan rád kacscint, még sosem láttál ehhez fogható borzalmat.

– Kösz – és viszonzod a kacsintást.

Szóval végül ő lesz az, aki lecsukja a szemed, neked csak hagynod kell, hogy megtörténjen. Egyszerű.

Közelednek a hangok, mondják, amit mondaniuk kell, míg a dolgos testek teszik, amit elvárnak tőlük. A fény erős lesz, de nem melegít. A keze átsuhan majd az arcod felett, lassan csúszik tova. A szemed lecsukódik, és banálisan, idiótán eljátszod a halottat. És amikor már az álladon túl jár a keze, az is előfordulhat, hogy lassú fulladást érzel, de nem kell félned. A szoba és a szobában az emberek és az emberek fejében a gondolatok végtelen világmindensége majd egymásba zuhannak, mint amiket magába szívott egy egyre növekvő világítótorony. Az idő telik, de a csapó nem fog jönni, a gép üresen forog, és a rendező a film végén néma csendben marad, és ez a csend sokáig eltart még.

Fordította: Sokcsevits Judit Ráhel

Németh Laca

Akira 2, 2022

Giclée-nyomat, akril, vászon

mindkettő 100 × 100 cm

Jung István

Horáciuszok

Háttal álltam a sárga üvegszemnek,
és mivel az égboltozat meglazult fölöttem,
hazamennem nem volt hova a kavicsbányába,
maradtam hát a fűszálak között,
ahova hat-nyolc horáciusz költözött.

Hajnali kettőtől ötig részegen
vitatkoztak Isten hajviseletéről
meg valami lábakról, amik ritmust dobolnak.
A varjak, amik addig a tarlón hátratett szárnyakkal
köröztek, és morzsafelhőket csipkedtek,
átpártoltak a horáciuszokhoz, így a napi betevő
maradékfalatom is megszűnt.

A lecsapolt harmat arra volt csak elég, hogy
repedt nyelvem sötétebb árnyalatúnak hasson,
korgó gyomrom pedig saját magával kezdett
dialogizálni.

Így ment ez napokig, mikor a
szokásos, hajnali kettőkor
kezdődő vita tetőpontján egyszerre temetői
csend kezdett trónolni, majd pusmogás indult,
és lábdobogások kakofón versenyé zárta el
a hangok csapját.

Az éjjel épp akkor váltotta magát lilásszürkére,
és két fűszál közt láthattam, amint
egy horáciusz koszosfehér tógában fekszik.
Halántékából mintha vér szivárogná, körülötte
lábnyomok mutatták a menekülés útvonalát,
és a csapást, hogy merre iszkoltak el
a horácgyilkosok.

Egészen közel mentem a testhez, annyira,
hogy ha él, a bőrén érezheti az ütemes
hideg-meleg váltakozást, amit a szuszogásom
okozott.

Még döntötte magából a meleget, csak nem
emelkedett a mellkasa a lélegzetvételeknél.
Kíváncsi expedíciómát ijesztő hang törte meg:
újabb dialógust hallottam meg.

Az állkapcsom kérődző mozdulatokkal,
kitartó, ismétlő rá(n)gásokkal túljutott
a bőrön, és a forró hússal élteti nyelvemet,
ami messze nem volt már repedt sivatagi
talajhoz hasonló. A nyelőcsővem napok után
újra láthatott oázist.

Torino

A totemek közt ott volt az arcod,
mint a jézusé azon a leplen, mikor Torinóban nyaraltunk.
A forró azúr fojtogatta a ruháinkat, mikor odalépett,
és jóformán rád zuhant, hogy lopva a fejedre terített sálba
törölközzön.

Ez akkoriban mutatványszámba ment, ingyen kaptuk utána
a kávé.

Emlékszem, én csak három napig, miután megtagadtad
ismeretségünket,

és a maradék tizenkét napon más-más férfival kávéztál.

A teraszon virrasztottam, sátrat rögtönöztem az ingemből

a korlátra, és vártam, hogy kiürüljön a poharam.
A meggondolatlan fél-piruetted
miatt törtem össze. A lavór alján haj hullámozott,
undorodva, de megmostam benne
a lábam. Azt mondtad erre, hogy különcködés,
hogy nem ilyennek ismertél meg.
Milyennek, kérdeztem akkor, és nem várva többé semmire,
a macskaköveket választottam.
Az utcán aztán, ahogy egyre beljebb kúsztak a délutáni órák
a fejembe,
és a kanyarok csalóka derékszögei elbódítottak,
nem emlékszem másra.
Néhány villanás: aprópénz csörgése a zsebemben, a csók,
amit végül kierőszakoltam,
a szégyen, ami ezután ült rám, és a másnapi hírek,
hogy három testet hoztak le a hegyről.
Első pillantásra, mintha valami vázlatrajz lenne,
egy kezdő művész kompozíciója.
Amint az újságok lehozták a képeket,
a saját vázlatomra ismertem.
A tetemek közt ott volt az arcod,
mint a jézusé azon a leplen...

Németh Laca

Rush, 2024

Giclée-nyomat, akril, vászon

115 × 110 cm

Szőnyi Judit

Öröklés

A nagyanyámon állítólag végigment az egész Ügyvédi Kamara, mire végre férjet fogott magának. A hatvanas években a Fővárosi Bíróság menzáján dolgozott. Porcukros volt a homloka, amikor átnyújtott a nagyapámnak egy linzert. Szinte látom magam előtt, ahogyan szempilláit rebegettetve annyit mond, ötven fillér. A nagyapám pedig nem is tudta, hogy aznap nemcsak a pénzével, hanem az életével is fizet.

Amikor elmondtam a nagyikának, hogy terhes vagyok, csak üveges tekintettel bámult rám. Először azt hittem, nem érti, vagy megint nem ismer fel. De nagyon is tudta, ki vagyok. Azt mondta, aggódik értem. Anyám ugyanennyi idősen lett terhes, nehogy én is beteg legyek. Felhívtam apámat, sírtam a telefonba, hogy én is rákos leszek, mint anya, meg fogok halni a gyerekem születése után. Apám azt mondta, ne butáskodjak. A nagyanyád demens, azt se tudja, miket beszél. Néha eszembe jutott, hogy igazából nem is demens, csak megjátssza, hogy ezzel is terrorizáljon bennünket. Legfőképpen engem. Én voltam az egyetlen lányunokája, szinte ő nevelt. Amikor lementünk a közértbe, és hajtottam előtte a nyuszimotort, úgy kiabált utánam, hogy kislányom, ne olyan gyorsan. Úgy tett, mintha ő lenne az anyám. A barátnői előtt nem hívhattam nagyikának, csak Magdának, mert ő sokkal jobban néz ki, mint a többiek, akik tényleg nagymamák. Érezzék csak rosszul magukat, amiért nem figyeltek oda, magyarázta, miközben egy kiskanállal összekeverte a házi rántalanító csodaszerét.

A nagyapám volt az első áldozata. A papa állítólag fiatalon imádott biciklizni, és az első fiukat úgy vitte az óvodába, hogy felültette a Csepel elejére. Aztán a nagyanyám egy nap kiszúrta a bicikli kerekét, mert ügyvédek nem csinálhatnak maguk-

ból ekkora bohócot. A papa a béke kedvéért megadta magát, és mindig azt csinálta, amit a nagyika mondott neki. Három fiuk született. Ezt a nagyanyám mindenkinek el is mondta rögtön. A rendelőben, a postán, az okmányirodában. Valószínűleg Szentgyörgyi Albert nem volt ennyire büszke a C-vitaminra, mint a nagyanyám arra, hogy életet adott három férfinak. Azal már nem büszkélkedett, hogy ebből csak kettőt szeretett igazán. Gábort és Andrást, akik a nagyapám rásegítésével valahogyan elvégezték a jogi egyetemet, és elkezdtek dolgozni az ügyvédi irodájában. Az apámnak, aki középsőként született, rengeteg bűne volt, de a legnagyobb mind közül, hogy villanszerelő lett. A Laci mindig gyakorlatias kisfiú volt, magyarázta nagyanyám, miközben osztotta a kártyalapokat a barátnőinek. Már kicsinek is folyton szerelt valamit. Mindig azt mondta, hogy mások előtt legyek büszke arra, amit igazából szégyellek, nehogy gyengének lássanak.

Csak akkor mertem jobbra húzni valakit a Tinderen, ha láttam, hogy vezető pozícióban dolgozik, vagy legalább komoly egyetemre járt. Pedig apám egyik beosztottjának nagyon megtetszettem. Együtt szerelték a villanyt a Madách Színházban, úgyhogy kaptak két darab jegyet az egyik előadásra. Apa azt mondta, menjek csak el helyette a sráccal, örülne, ha egy ilyen rendes, dolgos ember lenne mellettem. Aztán a fiúval annyira röhögtünk, hogy szünetben el kellett jönnünk. Beültünk az egyik nagykörúti sörözőbe, és azon gondolkodtunk, milyen állatokról lehetne még musicalt csinálni. Amikor elkészönt tőlem, megismogatta a karomat, érdes volt a tenyere, amitől libabőrös lettem. Aznap este nem arról fantáziáltam, hogy ott fekszik mellettem, hanem attól rettegettem, hogy mi lenne, ha ő lenne a pasim, és nekem be kellene ismernem a nagyanyámnak, hogy ő is csak egy villanszerelő. Én nem ilyen fiút képzeltem el, Borika. Mindenki-re ezt mondta, még azokra is, akiket csak a Facebookon mutattam meg neki, hogy beszéljessünk valamiről.

Már huszonhárom éves voltam, amikor apám azt mondta, hogy nem kell ennyit találkoznom a nagykával, ha nem szeretnék. De én akartam. Egyszerre féltem tőle és imádtam. Csodáltam azt a szenvedélyes szűklátókörűséget, ami meghatározta az egész életét. Amikor meséltem neki arról, hogy pszichológushoz járok, mert talán nem tudtam feldolgozni anyám halálát, nevetett, és azt mondta, inkább adjam oda neki azt a pénzt, beszélgetünk, és ha nagyon akarom, jósol nekem kártyából. Néha azt kívántam, bár olyan lehetnék, mint ő. Aztán attól féltem, hogy pont olyan leszek, mint ő. Hogy ha meghal, a szelleme beleköltözik a testembe vagy a kisbabámba. Amikor először beszéltem erről a férjemnek, azt felelte, látta az Ördögűzőt, majd kiúzi belőlem a nagyanyámat. Nevettem én is, aztán azt álmodtam, hogy a nagyika kavar nekem egy teát, amitől elvetélek.

Próbáltam távolságot tartani tőle, amikor úgy éreztem, felemészt. Olyankor felhívott, azt mondta, tudja, hogy elfoglalt vagyok, de a Bálintka, az egyik unokatestvérem is felhívja őt mindennap, pedig ő már rezidens a János Kórházban. Ha én hívtam, hogy csillapítsam a lelkiismeret-furdalásomat, azt kérdezte, mikor jössz. Már a szomszéd is kérdezte, hogy csak nincs valami bajom, amiért alig látnak engem.

Szerencsére a férjemmel nem volt problémája. Nem értette ugyan, mit csinál, de mivel benne volt a titulусában, hogy igazgató, igazából nem is érdekelte. Azt mondta, nagyon jól választottam, az anyagi biztonságom tuti. Nem kell félnem attól, hogy a férjem majd leesik egy villanypóznáról. Végre kiegyenesítettem a görbületet, amit apám csinált.

Az esküvői ruhámat is ő választotta. A ruhakölcsönzőben gondosan elmagyarázta a nőnek, hogy mi áll jól nekem, szegénykémnek nincs csipője egyáltalán, úgyhogy nagy uszályos szoknya kell neki, hogy nőiesebb legyen. Amikor visszanéztük a fotókat, megjegyezte, hogy elképesztő tehetségem van abban, hogy a fényképeken milyen borzalmasan nézzen ki, mi-

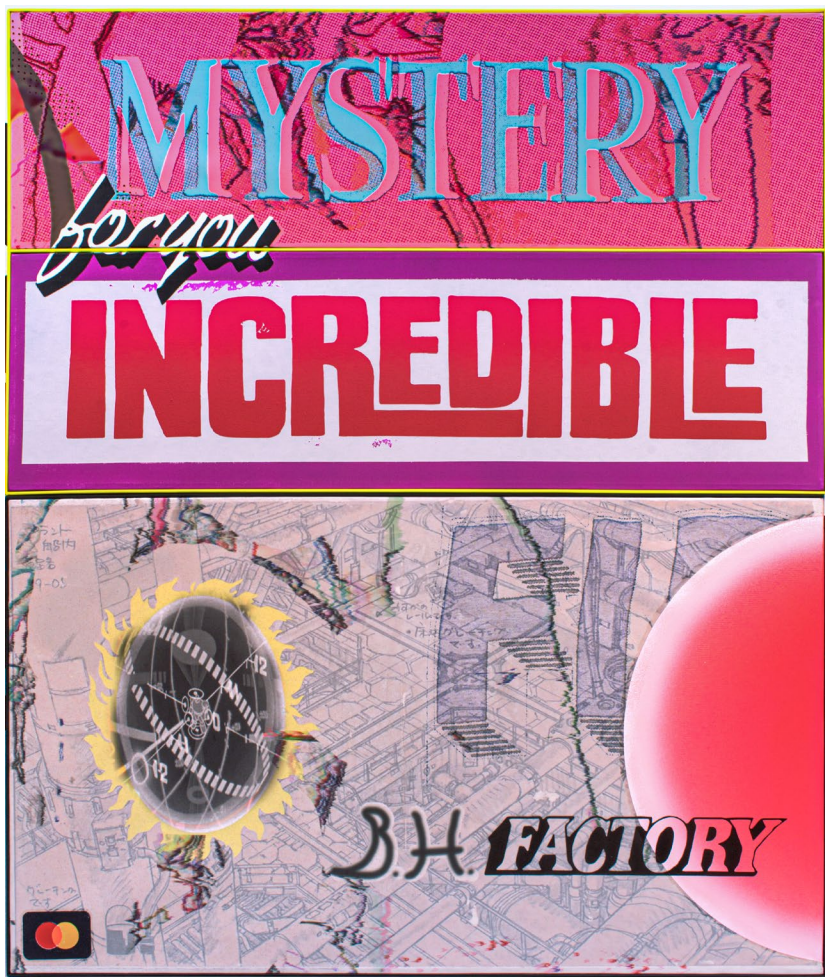
közben az életben sokkal szebb vagyok. A férjem egyetértett vele. Otthon elsírtam magam, megmondtam neki, hogy ez nagyon rosszulesett, és nem kell mindenben egyetérteni a nagyanyámmal. Azt felelte, hogy nem érti, miért kell ezen megsértődni, az életben gyönyörű vagyok, de egyszerűen befeszülök, ha valaki fotóz.

Én ultrahangra jártam, a nagyanyám combnyaktöréssel kórházba került. Akkor kezdett leépülni. Még csak hetvenkét éves volt. Az unokatestvérem, Bálintka, átnézte a leleteit. Nagy éleslátással megállapította, hogy aki a háború után született, nem kapta meg a szükséges tápanyagokat gyerekkorában. Ezért felesleges volt egyetemre járni, jegyezte meg apám, én pedig a hasamat simogattam és nevettem. Megkönnyebbültem, hogy a nagyika kórházban marad. Nem akar majd eljönni velem a bababolgba, az ultrahangra, és amitől a legjobban félttem, nem ajánlja fel, hogy bejön velem a szülőszobába.

De azért látogattam őt. Ha elkeseredett, simogattam a kezét. Azt szerettem a legjobban, amikor azt hitte, valaki más vagyok. A barátnője a Fővárosi Törvényszék menzájáról. Egyszer elmesélte, hogy a Hollósi elvtárs, a bíró kért tőle valamit, amire még ő is azt mondta, rendes lány olyat nem csinál.

Akartam neki üzenetet írni, amikor megszületett a lányom. Bíztam benne, hogy épp tiszta pillanatában van, felhív és gratulál. De neki pont akkor kellett meghalnia, amikor világra jött az első gyerekem. Apám csak akkor merte bevallani, amikor a kislányt már elvitték a többi újszülött közé. A férjem első gondolata volt, hogy második névnek adjuk a Magdát, a nagyika után, hiszen tudja, mennyire közel álltunk egymáshoz. Amint közöltem, hogy ez ki van zárva, borzalmas lelkiismeret-furdalásom támadt. A gátmetszés miatt alig bírtam menni, de felküzdöttem magam a kórház harmadik emeletére, ahol az okmányokat állították ki.

Beírtam második névnek a Magdát.

Németh Laca

Night Shift

akril, vászon

142 × 122 cm

Kugler Viktor

memóriatej

figyelj, gulliver, a nőkről nem tudok sokat. ivarérett a szigeten lettem, amit azóta jobban belaktam, mint a testem. az utolsó emlékem a nőről, hogy nem fogadok szót anyámnak. valahogy más itt emlékezni, mint máshol. eszembe jutnak lehetetlenül régi mozzanatai az életemnek. mint például, mikor először haraptam rá a nyelvemre, és nem tudtam, hogy honnan érkezett a bántás, csak annyit, hogy valahonnan magamból. dereng még valami, gulliver. félttem a szép lányoktól, mikor közelítettek. pedig kiadtam a parancsot az ingereknek, hogy a bőr határátkelőjét felejtsék nyitva. de akaratlanul megfeszítettem a húst, mielőtt a csontházamra karcolhatták volna szerelemüket. lehet, kinevetsz gulliver, de gyerekként azt hittem, mikor anyám szoptatott, hogy mindig megroppantott valamit magában, amitől szétpuhult benne a csontváz, és a folyékony csontjával táplált engem. gulliver, a nő az olyasvalaki lehet, aki nem hagyja, hogy kitakarva aludjak el.

láthatatlanok kontúrjai

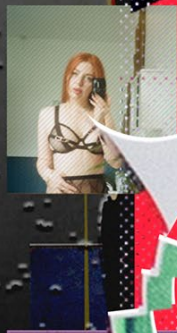
nézd, itt vannak a láthatatlanok, gulliver.
neked, aki már hozzászoktál a parányi
baktériumokhoz, talán van szemed
hozzájuk is. mutatok egy screenshotot
az eltűnésről és a traumáimról. ez itt
a tömegiszonyom. mikor unom a magányt,
rápillantok, és megnyugszom. nézd, én
szeretem, hogy hajótörött vagyok.
kötelességem semmi, és az összes idő
az enyém. mintha végtelenné nyúltak
volna a végtagjaim. örök zuhanás bennem
a lélek, a testem pedig felesleges alátét,
nincs mit felfognia. otthon vagyok, mindent
magammal tölthetek ki, itt soha nem kell
viselkedni. nem tartozom senkinek és sehova.
jól sikerült közérzet. levedlettem ruháimat,
mint a sziget anyja, aki piranhákat szoptatott,
és bálnahúson élt. megtanítalak lenni a szigeten,
de a halált, azt magadnak kell intézned. innen
kihalni, de hova?
újratanolom az üvöltést, szétrobbannak
szavaim fejedben. de ne aggódj, még ráérsz
késlekedni. mindenesetre ma bebaszunk, gulliver,
megisszuk az egész óceánt, ami körülvesz
bennünket. pillanatkép leszünk, de holnap,
bármi is legyen, a parton ébredve,
nem akarok másnapot.

Balogh Endre

Mozdul

Srég fényzuhatag,
tudod, a szülői ház,
vastag szőnyegen
éledő növényminta
a szem sarkában,
hasmánt hever
tizenhárom évével,
a könyv a nap
függönyön átszűrt
tavaszi sávján,
falja a betűket,
másvilágba olvassa
át magát, ott nem bántják,
lapoz, a halk zenére
mozdul a csípő,
észrevétlen elvonja
figyelmét, mint még
soha, bizsergésre
cseppet odébbcsúszik,
riadtan letekint,
ez csoda, ilyen
még a világon
nem volt, mint ami
vele itt és most,
lehetne máskor
is, vajon megismételhető-e,
el kell mesélni valakinek,
az eufória múlásával
ez a vágy kihuny

benne, talán mégis
inkább kitisztítania
kéne, és eltítkolni,
nem tartozik ez másra,
fiatalra, mert nem ismeri,
idősebbre, mert
szégyen lehet,
fotelba ül, olvasni
próbál tovább, de
inkább elmélázik,
majd szólnak neki,
foci, végre hát,
indulás, hajrá.

Égető Eszti

Interjú Németh Laca képzőművésszel

VERESS DÁNIEL

A folyóiratokban és kiállításplakátokon hol Németh Lászlóként, hol Lacaként olvasható a neved. Tévesztettek már össze a híres szépíróval?

NÉMETH LACA

Amikor rám keres valaki, biztos, hogy nem fog megtalálni. A Google előbb hozza ki azt az ötszáz utcanetet meg iskolát vagy Németh László valamelyik művét. Ezért mutatkozom be úgy, hogy Laca.

Most találkozunk először, korábban csak a mindenféle szubkultúrákhoz kapcsolódó képeidet ismerem. Azok alapján pedig úgy tudom elképzelni, hogy bármit is teszel alkotás közben, azt egy graffitis fejével, szemével teszed. Mennyire járok messze az igazságtól?

Csak sejtem, hogy mi jár egy graffitis fejében. 14-15 éves koromban kezdtem el ilyen társaságba járni, még Nyíregyházán, a középiskola elején. Mentem velük éjszaka fúj-

ni, és figyeltem a környéket, hogy ne kapják el őket, tehát igazából ugyanúgy benne voltam én is ebben a bűnözésben. Csak attól féltem, hogy amit csinálok, az nem lesz elég jó. Sokáig az volt az érzésem, hogy ez is olyan, mint a klasszikus művészet. Gyakorolni kell, és csak akkor állhatsz ki vele, amikor már nagyon jól csinálod. Közben Michelangelo- és Raffaelo-rajzokat másoltam. Ilyen albmaink voltak otthon.

Telt-múlt az idő, feljöttem Pestre, Károlyi Zsiga lett a mesterem a Képzőn, és éppen ilyen programot talált ki az osztálynak. Azt mondta, „jól van, srácok, itt van ez a Cy Twombly, ezt nézzétek meg! New York, graffiti meg minden!” – Na, mondom, „baszszus, akkor most már nincs mit csinálni, ez valami jel.” Elkezdtem telerajzolgatni füzeteket, hülye neveket kitalálni, és utána már eljárogattam azokkal a régi nyíregyházi emberekkel, akik időközben ugyanúgy feljöttek Pestre.

2013, 14, 15. Budapesten akkor indult be az élet, és mindenki egyszerűbb throw upokat csinált, szóval nem volt nehéz becsatlatkozni. Eljárogattam velük pár évig, de később ez is elhalt. Néha-néha még most is van, hogy elcsábulok, de az az érzésem, hogy az ember ezt vagy aktívan csinálja, vagy sehogy.

Károlyi Zsigmondnak kimondottan tetszett a street art, vagy csak látta bennetek a fogékonyságot, és próbált kedvet csinálni a festéshez?

Monokrómokkal jött be a Képzőre, amikor elkezdett tanítani. Hosszú éveken keresztül, legalább tíz évig monokróm programot adott az osztályainak. Utána portréfestő osztályt hirdetett, és tarka portrékat, csendéleteket festetett meg a diákokkal. Mi voltunk az utolsó osztálya. Nem tudom, hogy miattunk hozta be ezt az érzékenységet, vagy csak azért, mert úgy volt vele, hogy a nyugdíj előtt vált még egy radikálisat. Egyébként az osztálytársam volt Bencs Dániel, aki most is graffitis, ugyanezt csinálja – csak a doktori iskolában...

Kettőnket, akiket már amúgy is érdekelt a street art, motivált, hogy az egyetemen is a graffitiről beszélnek. A többiek is kipróbálták, de őket nem kapta el.

Tehát személyes jelnek vetted, hogy még a mester is erre ösztönöz, és akkor elindultál ebbe az irányba. De ez egyet jelentett azazal, hogy megtaláltad saját magadat mint képzőművészt, vagy pedig inkább elcsellengtél a képzőművésztől a graffiti felé?

Kettős helyzetbe kerültem. Volt a piszkos világ a graffitivel, ahol tényleg kiadhatasz mindent, mert név nélkül csinálod, és nem kellett semmihez se igazán idomulni, nincs semmilyen megfelelési kényszer. Ebben a világban inkább turistának éreztem magam.

Aztán ott volt a másik vonal, ami nagyon tetszett, és amit „painting after technologynak” vagy posztdigitális festészetnek neveznek. Elsőként Szinyova Gergő, Nemes Márton vagy Batykó Róbert képei jutnak róla az eszembe. Mindegyiküknek van egy jellegzetes fogása. Szinyova rizográfiái eljárást imitálva csúsztatja el a színeket,

Batykó egy hosszú késsel húzza szét a festéket a vásznon. Arra gondoltam, hogy én a graffitiből fogok átmenni egy technikai fogást, közben viszont frusztrált, hogy én nem vagyok ehhez eléggé felkészült. Ezért három-négy év azzal telt, hogy kijártam a saját akadémiámat, ahol megtanítottam magamnak a posztdigitális festők technikáit. Úgy érzem, hogy ez sikerült. Megoldottam a házi feladatokat. És most már le tudom rajzolni, amit szeretnék, meg tudom csinálni az absztrakt felületeket, tudom kezelni a programokat, nincs olyan érzésem, hogy „de jó lenne megfesteni ezt, amit láttam az Instagramon”. Tudom én is, amit a posztdigitális festők tudnak, végül is azt csinállok, amit akarok...

Találkoztam Pados Gáborral, az acb Galéria tulajdonosával valamelyik nap egy késdobáló kocsmában. Mondtam neki, hogy most már úgysem fog felfedezni, nyugodtan beszélgethetünk nyíltan a dolgokról. El akartam mondani neki, hogy „kurva jó lett volna, ha akkor emel ki, amikor még, mit tudom én, 28 éves voltam.”

Mit válaszolt?

Azt, hogy „nem lehet ott mindig mindenütt.” Neki is azt mondtam, amit még mindig gondolok, hogy „most már igazából mindegy”.

De miért lett volna jó éppen 28 évesen? Ha jól számolom, 36 vagy. Mert akkor még könnyebben fel tudtam volna venni ezt a művész-szerepet, ami szerintem működik a galériákban. Az egyetem egy kis zárt világ. Amikor onnan kikerültünk, alig vártuk, hogy valaki a szakma, a nagy budapesti artworld részéről figyeljen ránk. Vagy legalább mondja azt, hogy most jó vagy nem jó az irány. Aztán telt az idő, valahogy rájöttem magamtól, hogy miről szól ez, és hogy senki nem fog megdicsérni azért, mert szépen követtem azokat az elvárásokat, amik valószínűleg hamisak is. Úgy vagyok vele, hogy jó, hát akkor azt csinállok, amit akarok, de tényleg.

Ezt mikor ismerted fel?

A nagy átkattanás szerintem már érlelődött egy éve, amikor beköltöztem ebbe a műterembe, bekerültem ebbe a miliőbe. Konkrétan pedig az idei Klauzál téri kiállítás

volt a határpont. Közeledett a megnyitó, néztem a képeket, és úgy éreztem, mintha nem lennének készen. És akkor azt mondtam, hogy „jó, a francba, hát akkor hagyjuk így, ahogy van, amúgy sem fog ez engem így zavarni.” Ráadásul elővettem a régi rajzokat, amiket évekig dugdostam, és végre megmutatom őket. Most az az érzésem, hogy végre minden rendben, csak kár, hogy itt a világvége, és harminc év múlva Mad Max lesz. Úgyhogy most kell mindent gyorsan kitolni, ne maradjon a fejünkben semmi, mindent tényleg meg kell csinálni, ami örömet okoz, vagy ami érdekel, vagy amiről úgy érezzük, hogy fenntartja az izgalmat.

Amikor azt mondd, hogy „poszt-digitális festészet”, mire gondolsz? Mit tartasz meg magadnak a kritikusok és a kurátorok definícióiból? Hogy ez az Y generáció művésze-e. Legalábbis mi kezdtük el, mert nekünk vannak a legrégebbre visszanyúló emlékeink azok közül, akik már a digitális világban nőttek fel. Emlékszem, hogy játszottam még Nintendón az első Mario Bros.-szal és az első Super

Mario Bros.-szal, azzal a legendás cuccal. Nekem az új játék volt! Nem is tudom, hány éves lehettem. Tehát mi már annyit néztük a monitort, meg annyit hallgattuk ezeket a hülye zenéket, hogy beszívárogtak a gondolkodásunkba.

Amikor nézem a képeidet, akkor a graffitis asszociációk mellett a nyolcvanas-kilencvenes évek hangulatától sem tudok szabadulni. Ha lenne időgéped, a gyerekkorodba mennél vissza?

Inkább a hatvanas évekbe. Az számomra mindig misztikus volt. Annyira jó gondolkodású emberek olyan jó műtárgyakat hoztak létre. Mintha ott kezdődött volna minden, egy nagyon jó érzékenység bukkant akkor fel. De, azt hiszem, értem, mire gondolsz, amikor ezt kérdezed, és hogyha most arról van szó, hogy hova mennék vissza bulizni, akkor biztos a kilencvenes évek Berlinjébe mennék. Budapestre annyira nem. Jó zene, jó ruhák, kényelmes ruhák! 1997 körül, amikor elkezdtünk iskolába járni, bár nagyon kicsi voltam, de nézegettem az embereket Nyíregyházán. Ki hogy néz ki, milyen tetkók vannak rajta, milyen

ruhák meg lazaság. De barátságosan voltak lazák az emberek akkoriban. Kimentél az utcára, és ha jött valaki szembe, simán leálltak dumálni. Nem úgy, mint most.

Mindabból, amit gyerekként és tizenévesként megtapasztaltál, mi határozza meg igazán a saját vizuális ízlésed?

A mozi, az akciófilmek – gyerekként láttam mondjuk a Jurassic Parkot is –, a videoklipek meg ez a sok látvány. Nagyon erős ingerek értek. Ezt eddig csak pár barátomnak mondtam el, de volt egy olyan időszakom, amikor azzal szórakoztattam magam, hogy transzba estem. Kisgyerekként, olyan öt-éves koromban kezdődött, és tizennégy éves koromig elhúzódott. Sok esetben filmek, animációk, klipek hatására indult el. Tökre szerettem a *Breathe* klipjét a Prodigytól, meg emiatt szerettem Finchertől a *Hetediket*. Vagy olyan klipek, amiket Chris Cunningham forgatott Aphex Twinnek. Na, az a csávó egy zseni! Azt imádtam. Akárhányszor néztem meg, mindig olyan volt... VHS-re sokszor csak a kétharmadától tudtam felvenni a klipeket, de akármennyiszor

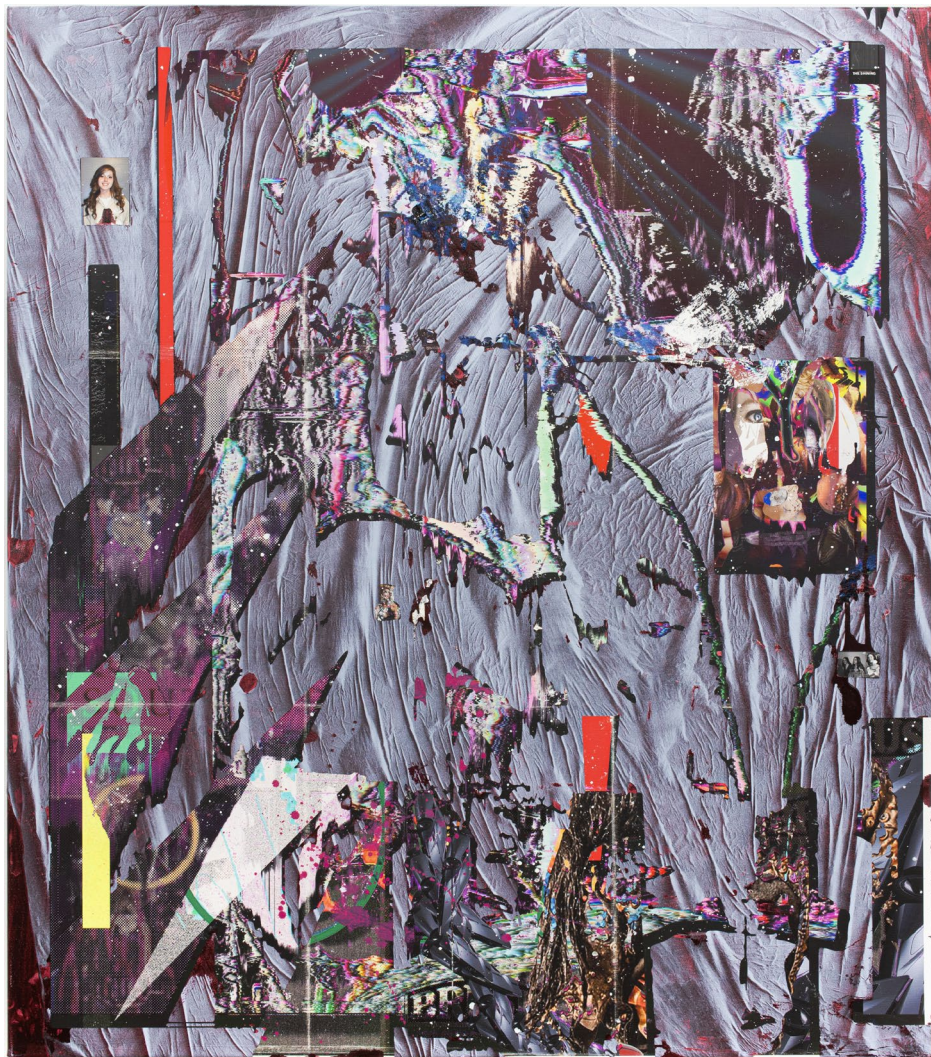
néztem újra, jöttek az ingerek. Próbáltam továbbgyúrni a videókat, mintha nem lenne vége, vagy mintha berendezhetnék egy újabb szobát. Vagy hozzárendeltem még hangot, esetleg klipet csináltam a filmből. Olyan voltam ilyenkor, mint aki magában beszél, mintha hangokat utánoztam vagy beatboxolgattam volna. És transzba estem. Nyitva volt a szemem, és emlékszem, hogy elhomályosodott a világ, aztán jöttek a vizuális képek.

Kár, hogy leszoktál róla!

Amúgy vissza lehet hozni. Egy idő után egyébként mintha már nem képek jöttek volna elő, már nem csordult így magától ki, hanem direktbben kellett csinálnom. Nem is tudom, miért maradt el. Egy idő után az volt az érzésem, mintha mindennap ugyanaz pörögne le. Mintha mindennap ugyanazt a dobszólót kéne meghallgatni.

De amit olyankor láttál magad előtt, az nem köszön vissza a festményeiden?

A halót, a vibráló fényt annak idején mindig láttam, és ez a mostani

Németh Laca
Styx, 2025
Giclée-nyomat, akril
115 × 100 cm

képeimen is fontos. Ahhoz tudnám hasonlítani ezt az élményt, mint amikor pszichedelikus anyag hatása alatt ránézel egy fűcsomóra vagy egy fatörzsre, ami elkezd átalakulni, és belelátsz mindenfeléket. De nem kell ehhez kábítószert, gyerekként nekem egészen könnyen ment. Szerintem az a nagyon sok inger tehetett róla, ami a kilencvenes évek végén, a kétezres évek elején érhetett.

Majdnem az összes festményedre jutnak a nyolcvanas–kilencvenes évekből vett fotók, feliratok. Mennyi időt töltesz azzal, hogy keresed vagy a kompozíció részeként kipróbálsz ezeket az erős atmoszférájú vizuális elemeket?

Sok cuccot letöltök, rendszerezem is őket albumokban, de azt nem mondanám, hogy keresnem is kell ezeket. Annyi inger ér még mindig. Elég csak az Instagramot és a Pinterestet néznem. Sőt, már terhesnek érzem, inkább megszábadulni lenne most már jó tőlük, mint hogy még többet beszívni, és azt átkonvertálni, vagy újakat kitalálni. Vázlatozás közben persze előjönnek új ötletek, aztán a végeredményt vagy elrontom,

vagy sokkal jobb, mint vártam. Például itt van a Styx. Lehetne kontrasztosabb, de a jobb felső negyed annyira király, hogy ha egy techno DJ ezt választaná borítónak, megőrülnék.

Ez erősebb visszajelzés lenne, mintha megvennék a festményt?

Ugyanolyan. Egyébként eddig egy olyan gyűjtővel találkoztam, akiről azt merem feltételezni, hogy amit megvett tőlem, azt ki is tette a falra. Legalábbis egy rövid időre. Nyilván tudjuk, hogy sokszor gyűjteményépítési vagy befektetési céllal vásárolnak tőlünk. Egy ilyen képet már azok vesznek – pláne ha belövik az árat ahhoz képest, hogy mit vehetsz meg az IKEÁ-ban dísznek –, akik feltételezik, hogy esetleg majd megtérülhet a most kifizetett pénz.

Mielőtt elindítottam a felvételt, azt már megbeszéltük, hogy a két fő eljárásod a fotó- és a fóliatranszfer. Ezt a meglehetősen sok figurális elemet, fényképet, poszterdarabkát fotótranszferrel viszed fel a vászonra. Miért vált be ez a technika? Mert egyszerű. A nyomat a papírhordozóról könnyen átvihető a

vászonhordozóra. Nyomtatóval felhordom a papírra a pigmentet, magát a grafikát, majd ezt a printelt felületet mindössze rá kell kasírozni a kötőanyaggal bekenet vászonra. Én akrilt használok. Ha a kettő összeköt, akkor ez a filmvékonyságú hártya beletapad az akrilba, és a pigment azután is a vásznon marad, ha bevizem és lekaparom a papírt.

Azt mondtad, hogy a fotótranszfer bevett módszer, fóliát viszont kevesebben használnak. Hogy jutottál el hozzá? Esetleg érezted, hogy kell valami absztrakt is a képeidre? A teljes vásznat betöltő absztrakt felületeket akartam készíteni, de minél kevesebb munkával. Tettszett az, ahogy Gerhard Richter vagy Batykó Róbert csak feldobálja a festéket, és egyetlen mozdulattal széthúzza. Én is valamiféle egygesztusú technikára vágytam, ami gyors, menő, és még jól is néz ki. De sokáig csak szerettem volna találni egy ilyet, és eszembe se jutott a fólia.

Teljesen véletlenül találtam rá. 2019-ben az FKSE-ben béreltünk műtermet, és ott mondták, hogy nem szabad a falat összegányolni,

mert később kiállítótérként fogják használni. A teljes falfelületet be kellett fóliával burkolnom, és arra tettem fel a vásznakat. Ugyanúgy dolgoztam, mint most, keret nélkül, szóval közvetlenül a fóliára tettem fel a vásznat. Ott lógtak a képek, és ahogy festettem, fújkal-tam, a fólia is összefestékeződött. Úgy voltam vele, hogy felfeszítek egy jó nagy méretű vásznat. Kevertem hozzá enyvét, ami igazán ragadós – akkor még alapoztam a festményeket –, azzal vastagon átkentem, át is szüremlett a vásznon az enyv, és amikor leszedtem a falról, akkor vettem észre, hogy a fólia beletapadt a vászon hátába. A fóliaredők nyoma pedig ottmaradt.

Ahogy körbenéztünk a műteremben, szóba került három olyan magyar festő – Hantai Simon, Méhes László és Pauer Gyula –, akiknek a kulcsgesztusa úgyszintén a gyűrítés volt. Most már világos, hogy tőlük függetlenül, mégis egy hasonló technikára találtál rá. Jelent számodra valamit ez a legkisebb közös többszörös?

Beszéltem arról az időszakról, amikor úgy éreztem, hogy el kell végezni a házi feladatot, meg kell

ismernem a különböző festészeti technikákat. Akkor azt gondoltam, hogy a technikámat szükségszerűen egy koncepcióba kell beágyaznom. Mondjuk, hogy meríthetnék a régiektől. Mert a művészek olyanok, hogy egy nagy családfába rendeződnek, és mindig is voltak leszármazottak, nekem pedig valakitől eredeztetnem kell magam. Egy időben úgy voltam vele, hogy „jó, akkor azt fogom csinálni, mint amit a DJ-k, fogom Hantaít meg Pauert, és összemixelem”, és akkor ez lesz az én nagy koncepcióm. De most már úgy vagyok vele, hogy teljesen felesleges direkt kapcsolatokat keresnem.

A családfát sem látod már magad előtt? Erőltetés lenne folytonosságról beszélni?

Technikai szempontból nekem az a benyomásom, mintha a fátyol-transzfereim jelentenék a 4K-t, a régi hasonló képek pedig a HD 720p felbontást. Méhes se-lyemképeire valóban hasonlítanak az absztrakt felületeim, a se-lyem mégis vastagabb, nem redőzik olyan finoman, mint a műanyag fátyol, nem jönnek létre mikrogyűrődések.

Természetesen látom, hogy Pauer pseudoképeihez is hasonlóak a sajátjaim. Pauer konceptualizmusához viszont nincs közöm. Az is különbséget jelent, hogy az ő festményei olyanok voltak, „mintha” szobrok lennének, az én festményeim viszont „mintha” nyomatok vagy fotók lennének. Flash, amikor a festékszóró beállításával szórakozhatok, keresve azt a pöttyméretet, ami úgy néz ki, mint a kinyomtatott raster. Nekem ez a „pseudo”, és tudom, hogy Pauer számára ez egészen mást jelentett.

Az összefügg a transzfereljárások felfedezésével, hogy elindultál az elsötétülés irányába a képzős időkben készített színes absztraktjaidtól?

A Képzőn még olajjal festettem, aminek szép, erős színei vannak, szinte kiált azért, hogy tarkán fess vele. De ha olajfestéssel transzferálnék, akkor itt kéne állnom a koszban és a hígítógőzben. Fontos az is, hogy úgy csak hosszú idő alatt száradnának meg a fátyoltextúrás vásznak, én pedig már holnap szeretném folytatni a munkát. Egyrészt emiatt tértem

át a sápadtabb, sterilebb árnyalatú akrilra. Másrészt a hangulatváltozás áll a háttérben. Szoktam egymás mellé tenni a képeimet, és látszik, hogy a tarkaságból a barnulás, a sötétedés felé megyünk. És ennek nem kell ellenállni, ez így teljesen jó. Sőt, szívesen készítenék fekete monokróm képeket.

Ha megtehetnéd, mert lenne rá pénzed, és adott lenne a technikai háttér, akkor váltanál mozgóképre? Hogy váltanék, az túlzás. Inkább mellé raknám. De nem hiszem, hogy sokáig tartana, maradnék úgyis a táblaképeknél. Elcsépeletnek fog hangzani, amit mondok, de egyszer valami szórakozóhelyen, egy pincében volt egy zongora, és egy srác játszott rajta. Kérdeztem tőle, hogy nem szokott-e elektromos kűtyűkkel is zenélni. Azt válaszolta, hogy „nem, mert az analóg zongorázással, szárazon szeretném elérni az effekthatást”. Erről én is így gondolkodom. A printet sem lehet olyan sokáig nézni, mint a kézzel festett táblaképet, mert tudod, hogy nincs mögötte egy ember, akinek elismerhetnéd a skilljeit.

Nemrég állítottál ki a Skurc csoport két másik tagjával az Új Művészet galériájában, a Szerkesztőségben, ahol Németh Dáviddal közösen bemutattátok a How Won? mesterséges intelligencia segítségével készített képet. Milyen tapasztalat volt bevonni a mestintet? Ahhoz volt hasonló, mint amikor kollaborálsz egy másik művésszel?

Nekem olyan érzésem volt, mint amikor Pinteresten keresek referenciaképeket, és előfordul, hogy nem találok meg azt, ami nekem pontosan kell. Az új az, hogy ezt a referenciaképet most már legenerálhatom. Számít az is, hogy gyorsabb, hatékonyabb így dolgozni.

Viszont a beszélgetés az AI-jal, az már más, mert arra van kiélezve, hogy személyesnek, természetesnek érezd. Barátkozik veled. Olyan chatbotok léteznek, amelyekkel mikrofonon keresztül lehet beszélni, és néha elneveti magát, vagy lehet hallani, hogy levegőt vesz. Ezzel elindultunk abba az irányba, mintha tényleg közösen írnék valakivel szöveget. És ez elég fura. Az tetszik, hogy így könnyebb viszonyulni hozzá. Hogy ez káros is lehet? Valószínűleg eléggé.

Láttál már olyan mesterséges intelligencia által készített képet, ami igazán izgalmas volt?

Az az igazság, hogy elkezdtem AI-jal generált képeket lementeni anélkül, hogy észrevettem volna. Egyszer mondta valaki, hogy a Pinterest most már tele van AI-jal, és visszakérdeztem, hogy „biztos így van?” Megnéztem az albumaimat komolyabban, és akkor láttam a tipikusan AI-os, el-

mosódott részleteket. Rájöttem, hogy átvért az AI, és már ki tudja, hányszor! Ennek, mondjuk, nem örülök. Az elején ki tudtam szűrni, de most már olyan keresni a vizuális platformokon, mintha beírnék egy promptot.

A beszélgetésre 2025 júniusában, a művész Kazinczy utcai műtermében került sor.

Németh Dávid és Németh Laca

*How Won?, 2025
transzfer, pigment, hígító, AI
átmérő: 50 cm*

Az Úr az én jó apám

Élő Csenge Enikő, Apám országa, Scholar Kiadó, 2024

„Summázok, vallomást teszek stop / Könyvekben tűnök fel, / gratulálnak, és az én könyvem felől érdeklődnek” – olvashatjuk Élő Csenge Enikő első kötetének záróversében. Az *Apám országa* úgy illik a vallomásos jelző, mint-ha kifejezetten rá szabták volna. A kötet egyik erőssége a hithez és a valláshoz kapcsolódó jelentés-retegek átkeretezésében, illetve a vallomásos költészet tartalmi újragondolásában rejlik.

A kötet nyitóverse, a *Nálunk senki* ars poeticaként is olvasható. A családi, generációs konfliktusok börtönében a lírai én számára a hit, a vallás jelenti a biztonságos menedéket. Az ablak nélküli szoba a nyomasztó gyermekkor metaforájaként érthető: „A régi szobámon nem volt ablak / gyerekként ez nem zavart”. Isten azonban mindig jelen van, vigyázó szemekkel őrzi a gyerek játékát: „Azt hittem, a meszelt falak az égig érnek, / és ott él az Isten, pontosan a szobám fölött / Minden este

megnézi a bábjátékom / nevet a félarcú állatokon, / és megvárja, míg elfárad a kezem.”

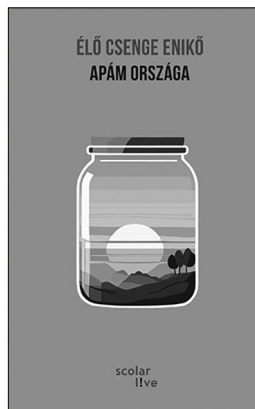
Az *Apám országa*nak versei kétségtelenül apaversek, de gyorsan kiderül, hogy az apa itt nem egy hús-vér ember, hanem maga Isten. A kötet címe az *Isten országa* kifejezésre játszik rá. Az első *madarak* című vers felütésében („Apám, én ezt nem értem [...]”) az *apám* minden további nélkül helyettesíthető az *atyám* vagy az *Istenem* szavakkal is. A kötet istenképéről József Attila istenképére asszociálhatunk: „Hogyha golyóznak a gyerekek, / az isten köztük ott ténfereg” – írja a költőelőd közismert versében. Isten nem valami távoli, transzcendens létező, hanem ember. Valaki, aki hozzáférhető, elérhető; valaki, aki mindig köztünk jár. Ilyen istenképet mutat Élő Csenge Enikő kötetében az *Álmomban eljön a nagyúr* című vers is: „úgy tesz mintha nem lenne ő / csak egy tejszőke csörfös kisgyerek / körme alatta fekete föld”.

„A »vallomásos« költészet terminusa magától értetődő természetességgel jutott eszembe, amikor 1959-ben recenziót írtam Robert Lowell *Élettanulmányok* című kötetéről, és talán másnak is hasonló természetességgel jutott volna eszébe” – írja M. L. Rosenthal amerikai irodalomkritikus 1967-es *The New Poets (Az új költők)* című monográfiájában. Élő Csenge Enikő kötetét olvasva is ilyen magától értetődő természetességgel juthat eszünkbe a „vallomásos” költészet terminusa. A vallomásosként fémjelzett versek fájdalmas, intim, titkolni való témákat dolgoznak fel, közvetlen, sallangoktól mentes stílusban. Az *Apám országa* szövegeit olvasva is fájdalmas élmények, családi konfliktusok, bántalmazó kapcsolatok bontakoznak ki előttünk. Az apa alakjához fűződő, traumákkal és veszteségekkel terhelt, ambivalens viszony megfogalmazása leginkább Sylvia Plath költészetével rokonítja Élő Csenge Enikő verseit.

A kötet egyik legerősebb darabja a 422. dicséret, amely címével Sarah F. Adams temetési énekét idézi. Élő Csenge Enikő versének zárata („és gurulok év-

ről évre valamiért még mindig feléd”) Adams szövegének („Hadd menjek, Istenem, / Mindig feléd, / Fájdalmak útjain / Mindig feléd”) újraírása. A temetéshez kapcsolódó jelenlételemek is a vers részévé válnak: az elhízott test koporsóként zárja magába a megtört, boldogtalan lelket. A fizikai létlenség a halál metaforájaként is érthető: „szóval egy ideje nem kelek fel / se séta / se agyatlan birkózás az ágyon / se csiki se párnacsaták”. Ebből a képletes halálból az önbecsapás („és hát az az igazság / hogy minden sokkal könnyebb lesz / ha könnyebb leszek”) sem támasztja fel az ént.

Az *Apám országa* jól átgondolt, szépen felépített kötet: a versek egy élettörténet mozaikdarabkái-ként kapcsolódnak egymáshoz. A kötetben emlékek, emlékfoszlányok, álomleírások és önreflexív-önironikus gondolatfutamok váltogatják egymást. A versek sodró

nyelve, asszociatív stílusa élőbeszédszerűvé teszi a szövegeket: mintha éppen most hangozna el minden. A töredezett nyelv egyszerre idézi az emlékezés mechanizmusát, és ugyanakkor a traumaelbeszélések sajátja is. A *Hogyan kell szerelmet vallani* című vers sorai a vallomásos költészet leglényegét ragadják meg: „írni egy verset a másik nyelven / a reménytelenség hasogató fájdalmával / írni egy verset csak azért, hogy mindenki lássa”.

Élő Csenge Enikő erős képeket talál a fájdalmas élmények, érzések kifejezésére. Az *Anyám szerint* című vers meghökkentő anatómiai képe találóan fejezi ki a másikhoz fűződő, szinte egészségtelenül szoros kapcsolatot: „mert a szaruhártyához, a pupillához, a csarnokvízhez varrtalak, / és a függesztróstockhoz kötöttem a csomót”. A 422. *dicséret* sorai mellbevágóan pontosak és kíméletlenül nyerseks: „szépen mondvá / megteltem / egy kövér malac vagyok / akkorára dagadtam”. A *Balszélő* című vers váratlanul erős, kissé morbid felütése a szorongás érzésének kreatív vizuális lenyomata: „például kifogni két halat, / és csak figyelni, /

ahogy megöli őket a levegő. / ahogy megöl mindent egy ideje. például halál, meg tervek, / mit tervek, elrejtett álmok”.

A vallomástétel gesztusa mögött az a gondolat húzódik, hogy a problémák kibeszélése begyógyíthatja a sebeket, hogy a bűnök megvallása feloldozást jelenthet az én számára. Aligha meglepő, hogy az *Apám országában* annyira meghatározó az aposztrophé, a másik megszólításának alakzata, a másik felé fordulás gesztusa. A versek gyónásként is olvashatók, annál inkább, mivel a vallomásosságnak vallási konnotációi is vannak: a latin eredetű vallomás (*confessio*) kifejezés gyónást is jelent. A versbeszélő azonban nem Isten földi helytartójának vallja meg érzelmeit, gondolatait és vélt vagy valós bűneit, hanem magának az Úrnak. A *Régen* című vers sorai például kifejezetten a gyónás beszédssituációját idézik: „hát uram vétkeztem / mégsem ezért haragszol rám / a tátongó üresség dühít”.

Élő Csenge Enikő kötetében kiemelten fontos szerepe van a hitnek, sőt, a teológiai utalások – amint azt a 422. *dicséret* is mutatja

– az élettörténet elbeszélésének szerves részévé válnak. Az apa helyét betöltő Isten a szó szoros értelmében „személyes isten”; *Isten országa* pedig egy olyan személyes tér, ahol az én szabadon beszélhet önmagáról. A kötetből kibontakozó sajátos istenvizony egy szoros apa-lánya kapcsolat leképezéseként fogható fel. Ezzel az apával szemben tere van a lázadásnak: „pedig arra gondolok / nincs igaza / hogy nem nagy úr ő / csak nagy gyerek”. Ez az apa nemcsak fegyelmez, hanem szabadságot is ad: „csak gurulunk, mintha isten gurítana, / és mondaná, ezek nem szédülnek, ezek gurulnak, szállnak, / annyira szabadok”. Ezzel az apával bármit meg lehet osztani.

Az *Apám országa* azt a gondolatot igazolja, hogy az Istenbe vetett hit biztos pontot jelent az életében. Ezt a felvetést példázza a *Sum* című vers is. A retorikai szempontból bravúrosan építkező költeményben sorról sorra váltják egymást a bántalmazó hang és az apostoli hitvallás szövegei, új jelentésrétegekkel gazdagítva az ima szövegét: „szánalmas vagy / egy

Istenben / és elegendem van már a képmutatásodból / mindenható atyában / meg ebből az álszent tinglitangli hiteskedésből / mennynek és földnek teremőjében / az én istenem ilyen meg olyan / hát nem / nem olyan / és Jézus Krisztusban”. Az idézett részletből is érzékelhető a két regiszter keveredéséből fakadó töredezettség, darabosság. A *Sum* szakadozott nyelvét kézenfekvőnek tűnik a trauma verbális lenyomatának tekinteni. Az ima monoton ismétlődő sorai azonban érthetők az önmegnyugtató gesztusaként, de utalhatnak arra is, hogy a hit még a legfájdalmasabb körülmények között is stabilitást, biztonságot nyújt az én számára.

Élő Csenge Enikő első kötete egy erősen induló költői pálya első állomása, és joggal követel magának kiemelt helyet a kortárs líra terepén. Az *Apám országa* izgalmas újragondolása a vallomásos-vallásos beszédmódnak. Élő Csenge Enikő versei felfrissítik és új tartalommal töltik meg a „vallomásos költészet” már-már elavult fogalmát.

Branczeiz Anna

„Meddig jön a szó, és mi helyett beszél a némaság”?

Horváth Eve, *Metasztázisok*, Kalligram, 2024

Metasztázis. Definíció szerint a rákos megbetegedés másik szervre történő áttérjedése – Horváth Eve verseskötetét hasonló módon fonja körbe és szövi át a halál, valamint a gyász feldolgozásának témája. Kötetnyitó versében ez a tematika még kevésbé érezhető, a szövegben a környezeti benyomások egy-egy tömondatban vagy rövid versszakban jelennek meg, melyek erősen hagyatkoznak a hangokkal, vizuális élményekkel, ízekkel kapcsolatos asszociációkra, azonban a kötet további darabjaiban is hangsúlyos irodalmi alkotások és „előképek” már itt is megjelennek: „egy hajléktalan krampusz átöleli hókaru Nauszikaát” (9) vagy „valahol Nantucketben egy családapát elnyel a cété”. (11)

Ezt követően a kötet négy ciklusra bomlik, a legelső a kötettel azonos című *metasztázisok*, melyben egy temetésre utazik el a lírai

én. Az utazás a lírai én és a kéregető nő kettősével kezdődik a Déli pályaudvaron, ami tulajdonképpen emberi sorsok, élethelyzetek interakciójaként is felfogható. Az elsuhanó táj illeszkedik a lírai én belső érzelmi világához „valóságos ravatalozó a reggel, / gyászoló oszlopok kísérik a/ vagon”. (18) A *temetés* című verstől kezdve emberrajzokból, személyközi interakciók töredékeiből, felidézett – szintén töredékes – emlékekből kap képet az olvasó a temetés menetéről, annak a lírai énre tett hatásáról. A szövegben a gyászirodalom tipikusnak vélt toposzaiból épít költői képeket: „fekete csend a ruhánk” (20), viszont a személyleírások újszerűnek hatnak az „úgy emelik ki az autóból, mint egy évszázadot” (20) hasonlatban, a „hadonászok a tisztaapja / -karommal, a kiköpöttapja-menéssel” (21) sor pedig a lírai én identitásbéli hovatartozá-

sának kérdésével egészíti ki a vers témáját.

A *váltó és a sirra gondol* című versekben a temetés sorai ismétlődnek, egyfajta füzért alkotva – ezek a szövegszinten is megjelenő ismétlődések, átkötések a címadó metasztázis fogalmával kapcsolják össze a kötet darabjait. A ciklus további verseiben szintén észrevehető tendencia, hogy a gyászfeldolgozás lépései szolgálnak alapul a költői képek megalkotásának – „elkapom az arcod, / ami olyan, mint egy elengedett / léggömb, egyre kisebb” (25), itt a fókusz a halott nagymamáról a haldokló édesanya alakjára terelődik. A *fájdalomtermészet* című versben a komplex érzelmi állapotok úgy vannak ábrázolva, mintha a beteg már elhunyt volna, mintha már aktív gyászfázisban volna a lírai én – a „hullámokban tör rám” (26) általános élménye kapcsán joggal fogalmazódhat meg az olvasóban a kérdés: vajon elvárható-e egy potenciálisan gyászoló alkotótól, hogy érzelmi élményeit újszerűen, poétikus módon fogalmazza meg? A cikluszáró szövegben kusza, töredékes impressziók teremtik meg a

lehangolt alaphelyzetet; a vers zárlatában megjelenő áthatolhatatlan rétegek gondolata mintha egyszerre sugallaná a halál hozzáférhetetlenségének tapasztalatát, a túlvilági létbe vetett reményt, valamint a halódó, beteg test felé érzett remény metaforájaként is értelmezhető.

A második ciklusban helyet kapó szonettkoszorú egy mély, bensőséges kapcsolat gyászfolyamatán vezeti végig az olvasót. Az egymást mélyen ismerő, szavak nélkül is megértő – „amint szavad, úgy ismerem a csended” (35) – kapcsolat a lírai én és a szonettek megszólítottja között hirtelen megszakad, amit a lírai én értetlensége, a közös emlékek, az egymást korábban támogató attitűd felidézése követ. A gyászfolyamat leírása a külső környezet és a lírai én érzelmi világa közt feszülő éles ellentétben nyilvánul meg: „tolódtam önmagamtól, mintha jetlag”; „tavasz nyüzsgő, de bent a lét kopár”. (37) Nemcsak a halott megszólított nyomát keresi a földön,

de a saját helyének megtalálása is kihívást jelent az elhunyt nélküli világban. Ezek a komplex érzelmek az alkotói folyamatokat is befolyásolják; egyszerre eszköze az elhunyttra történő emlékezésnek – „láthatod, hisz írok / neked megint” (38) –, és akadálya is az írás kiteljesedésének, ezt a 10., illetve a 13. szonett ábrázolja a legtalálóbban. A szonettkoszorú végére a feldolgozás utolsó lépései is megjelennek, valamint egy transzcendens, spirituális elképzelés az elhunyt túlvilági helyzetéről: „főlem ereszkedsz, vizslató tanár, / lebegsz fejemnél”. (45) A koszorút megkoronázó mesterszonett, felülemelkedve a gyász indukálta fájdalomon – és egyben összefoglalva is azt –, már az én kérdésével foglalkozik, az identitás újrakonstruálásával a gyász után.

Az *ami menthető* ciklus fókuszában a gyász érzése és feldolgozása mellett elsőként a haldoklás lelki terhe áll. A *februári triptichon*ban megjelenő tehetetlenségérzet – „hegyeket nem mozgatok, magamat / alig viszem” (51) – mellett a beteg testek fokozatos enyészete és a látogató lírai én által teremtett „remek világ” (51) kö-

zötti feszültség is hangsúlyossá válik, és egészen az *ami menthető* című versig fennáll ez az ellentét. A ciklus címadó darabja különösen sebezhető történetet tár az olvasó elé. Az események kuszaságát, megfoghatatlanságát – és ebből adódó elbeszélhetetlenségét – az írásjel nélküli, kisbetűkből álló versszöveg is alátámasztja, megfosztva ezzel a szöveget a koherenciától, a történések egymásba tolódnak, ahogyan az a traumatikus, nehezen feldolgozható emlékeket szokta jellemezni. Innentől kezdve egyfajta egyoldalú kommunikáció indul el a lírai én és elhunyt édesanyja között. Ennek a sajátos kommunikációnak a legpontosabb ábrázolása az *utolsó cetli a hűtőn* című vers, melyben kevésbé érződik a tragikus hangneme, sokkal inkább a halál után megmaradó emlékek felidézése az elsődleges, illetve egy olyan kép kialakítása az elhunytrol, melyben nem „lerobbant állapotában” marad meg az őt gyászolóknak. A stációk a léthez hasonló struktúrát mutat. A gyász azon lépcsőjét tükrözi a vers, melyen a lírai én szépen lassan visszatér a mindennapi élethez, és felülemelkedik a

halálon – hasonlóan a 13. szonettben megfogalmazott spirituális elképzeléshez, ebben a szövegben is egyfajta transzcendens stáció követi a földi létet: „belebújtál a mohákba, lecsapódó pára / vagy”. (74)

A korábban már említett testi fogvatkozás szintén prominens témája a ciklusnak – a révészben a test feletti önuralom elvesztése áll központi szerepben, a test hanyatlásnak indulását olyan irodalmi művekhez köti, mint Baude-
laire *A dög* vagy Gottfried Benn *A férj és feleség átmegy a rákbarakon* című műve. A ciklus verseiben feltűnő emlékező attitűd mellett a hagyatékrendezéshez fűződő spirituális elképzelések is szem-
betűnők. Az *interpretálás nehézsé-
gében* a lírai én az elhunyt megha-
talmazottjának szerepében tűnik fel, az *emlékek háborújában* azon-
ban ez az autoritás, a rendelkezés
képessége mintha meginogna: „állítólag a temetésig nem sza-
bad/ a tárgyakat eltávolítani, mert
azok / még tieid, nehogy megha-
ragudjál”. (67) A *viselt dolgok* már
másként közelít a hagyaték témá-
hoz, itt nem a babonás gondola-
tok, sokkal inkább a tárgyakhoz
kapcsolódó emlékek nehezítik

meg a rendelkezést – felveti a kér-
dést, hogy ezekkel az emlékekkel
a lírai én fejében mégis hogyan le-
hetséges elengedni az elhunytat,
„hát hogyan temessem el a mesé-
ket, / a legkisebb királyfit”. (70)

A *metasztázisok* utolsó ciklusá-
ban már a lírai én és az alkotói fo-
lyamatok állnak a gyász relációjá-
ban. Az *ők sohasem* és a *hogyan múlik*
pontosan még expliciten köthetők
a kötet jelentős részében körüljárt
halál témához. Míg az előbb emlí-
tett szöveg a temetőt időn kívüli
helyként ábrázolja – „tárgy, idő és
növényzet embertelenül / fonódik
össze” (79) –, addig az utóbbi vers
az elmúlás biológiai folyamatait
naturalista, abszurd költői képek-
kel festi le: „Kiáll a csípőtővis, /
már átszúrja a bőrt, ez a csontok
lábadása”. (80) E két vers után
azonban mind témájukat, mind
stílusukat tekintve eltérő darabok
jönnek. A *fehérzajban* a csend, il-
letve az azt megszakító „emberi
zaj” kap helyet, egyfajta meditatív
képsorozatot tükröz, egy nyugodt
élet lehetőségét kínálja a lefestett
kép. Az alkotói folyamatokat, vala-
mint a lírai én hétköznapijaiba be-
tekintést nyújtó pillanatokat az
esti fürdés, illetve a *beültem egy*

helyre című versek mutatják be. Az *esti fürdésben* a lírai én külső megfigyelőként írja le saját gondolatait az alkotással kapcsolatban, reflektálva saját viselkedésére: „csak mondja tovább / magát a nyelv”, „szégyelli magát, hogy anyja halála / után feléli a házat”. (84) A *beültem egy helyre* a lírai én életének egy szeletét prezentálja alkotás közben, a szöveget záró kérdés azonban egzisztenciális síkra tereli a verset – „Vajon mikor lesz vége a dalnak?”. (90) Ez a jövőtől való belső félelem a kötet utolsó versének, az *arra indul fennen, szabadon*nak is sajátja, ahogyan a lírai én nyilatkozik, „Félek a változó kerttől, hogy a jövő egy kártevő”. (91) A szöveg komor képet fest a jövőről, illetve a jelenlegi helyzetről – ez a sötétség belső állapotokat is tükrözhet, de felfogható a társadalmi jelenségekre való finom reflektálásnak is, azonban nem teljesen remény nélküli szituációt jelenít meg, sejtetve a lírai én érzelmi regulációját, gyógyulásának útját: „Még nyílok. A bizalmam egyre erősebb / magamban”. (91)

A *nem szabad* és az *elbújni* szövek közé, *hogya* erős stílusbeli kontrasztot mutatnak az eddigi

darabokkal – a kötetnyitó *a hős* felépítését idézi e két vers. Fragmentált mondatokban megfogalmazott benyomások, érzelmileg túlfűtött felkiáltások követik egymást az *elbújni* szövek közé, *hogyháiban*: „Madár csücsörít így, tartod / az arcod, visszatartalak. Maradj életben mindig!”. (86) Ezzel szemben a *nem szabad* mondatai kevésbé hatnak impulzívan, képtársítása azonban hasonlóan abszurd, a sorok közül mégis ki lehet olvasni az egzisztenciális kérdéseket – „Miféle megigazulás hozott el házamba, lélegző / vályogfalaim közé, hogy bűnősként megölelj?”. (81)

A *metasztázisok* tehát egy őszinte, olykor nyers leírását adja az elmúlásnak és a gyász feldolgozásának. Ugyan általános emberi tapasztalatokat közvetít verseiben, azonban Horváth Eve a korábbi irodalmi elődökre és mintákra való hivatkozással sajátos párbeszédet teremt a művek, a saját versei és az olvasó irodalmi tudása között. A halál hatása az alkotási folyamatokra újszerű eleme a gyászirodalomnak. A nehezen verbalizálható gondolatok megfogalmazása, a kommunikáció – még

ha látszólag nincs is kihez szólnunk – az emberi lét építőeleme, híd két ember között. És ha eltű-

nik, akihez szólnunk, ha nincs válasz, ha elfogynak a szavak, akkor „mi helyett beszél a némaság”? (57)

Mató Rebeka

A test, az emlék, az állatok

Simon Bettina, Rengeteg állat a vonatból, Jelenkor, 2024

„Megkérdezte tőlem, mi a vers. / A távolsági buszok menetrendjét / kutattam, mint varjak az aszfaltot. / A vers, anyám, az, aminek nincsen / helye.” A kötet esszenciája valahol itt, a nyitóvers első pár mondatában már érzékelhető. Simon Bettina második kötete egyszerre kérdez rá az érzelmi tapasztalatok maradandóságára és a hétköznapi képek mögött meghúzódó groteszkre.

A közösségi média, a mindennapi gesztusok trivialitása – mind megjelennek a versekben, de nem kiáltványos módon. A „kortárs valóság” nem tematizált, hanem szövetbe írt. Nem díszlet, hanem nyelvi anyag. A versvilág mintha egyre inkább kívül esne a vershez való hagyományos viszonyon: nem felfed, nem kiemel, érint – de nem simít, hanem kitapintja a valóság keményebb csomóit.

A kötet borítója – egy csokoládéval leöntött műanyag T-rex – jól illeszkedik ebbe a groteszk, játékos, mégis feszültséggel teli

világba. Ahogy Simon egy interjúban fogalmaz: a borítón nem az állatok szerepelnek, hanem a vonatablak. A foltok, amelyeket a takarítás után hagy maga után a víz, amelyeken át nézni próbálunk, mégis inkább visszanéznek ránk.

„Simon Bettina igazi költő, abban az értelemben, hogy már első kötetében sem mintákat követett, hanem keresgélt, gyanakodva, ironikusan figyelte saját hangját, és a költészet lényegére kérdezett rá. Második kötetének is ez a tétje: mi a vers?” A fülszöveget olvasva, majd a kötetbe belemerülve ösztönös vágyat érzünk arra, hogy a szerzővel együtt próbáljuk felkutatni és megérteni, hol van és mi is az a vers. Bejárjuk a kórtermek sarkait, ahol „[a] nővérek csokoládéval tömik a betegeket. / A rokonok nem betegek, / de kedvesek velük, nehogy / megharagudjanak,” (Édes) de megfordulunk ott is, ahol „szűk utca vezet / a Veres Pálné utcából / a parthoz,” (Két ezervalahányban a Dunán).

A vonat mint visszatérő utazási mód is sokszor előfordul a versekben. Olvasás közben mintha egy járat különböző megállóinál szállnánk le, körbenézünk, majd újra úton vagyunk. Lapozunk. Menet közben „rendőrök ülnek a szomszédos ülésekre”, számoljuk a birkákat, és elraktározzuk a gondolatot, hogy „a költőket / nem sportiskolába íratják”. (Csáládi hagyomány)

A szerző formaérzéke nem hivalkodó, de a sorokba tördelt gondolkodásból mindig vers születik. Visszafogott, de nem díztelen: Simon Bettina úgy bánik a sorokkal, mint a gondolat természetes tempójával. Nemritkán prózai a hang, mégis minden mondatnak verslélegzete van. Nincsenek nagy formai bravúrok – helyette van finom, jól megkomponált ív és egyfajta kegyetlen precizitás, amellyel az emlék, a test és a hiány felé fordul.

A szerző által mozgatott versnyelv lerázza magáról a közmegfelelést, ledobálja a formai kötöttséget, és égő gyufát dob rá. A sokszori, abszurd képek egymás mellé kerülése a legtöbbször teljes szöveghelyettesítésként fordul

eredményez, és megjelennek benne a popkulturális elemek is (George Clooney, a Vészhelyzet, a Family Guy vagy éppenséggel a Cream Pie).

A kötet a profán történetekről is szót ejt („Szarásból is van könnyebb, nehezebb. / És egy nehéz szarásról sem lehet / könnyedén beszélni. / Nehez dolgokról

csak nehezen.” [A csecsemőszíni macska]), és azt is az asztalra teszi, egyfajta közkérdésként, a sorokba rejtve, hogy egyáltalán szólhat-e ilyesmikről a vers.

Simon költészete a szerző második kötetében még inkább leveti az önvalomásosságot vagy az intellektuális költészet címkeit. Ezeknél jóval komplexebb a megszólalásmód. „Tiszta voltam és éber, fürödtem, eleget / aludtam aznap, és indulás előtt vagy fél / órán keresztül gyömöszöltem magam / alatt a párnám. Tiszta volt ő is, amilyenek / mindig láttam. Éreztük egymás

szagát, / mintha / nem lettünk volna tiszták mégsem.” (A *halvány vonaton*) Egyszerre van benne a női test tapasztalata („Zsebkendőért siettem a kórházból / a szemközti kisboltba, aztán megláttam / a polc tetején rengeteg különböző / színű csomagolásban a betéteket, / és megálltam. Eleinte zsebkendőt / tettem oda, mert a csomagolásból / nem lehet hang nélkül kivenni, / és azt a kevés zajt is szégyelltem,” [Színes]), a szorongással teli társadalmi pozíció, a lírai önreflexió, sőt, maga a versírás problematikája is.

A lírai én sokszor kontextuálisan nyilatkozik, hétköznapi dolgok tengerébe merülve bogozza ki gondolatait. Utazik, keresi a szerelmet, meg is találja, járja a kórházakat, verset ír a versírásról. „Elkezdtem szerelmes verset írni / december közepén. December közepe volt, / és minden fában férfilábakat láttam.” (*Szerelmi költészetről*)

A lírai én szemén keresztül a versalkotás kendőzetlen aktusa tárul elénk. A sorok születése, törlése, újraírása az olvasó szeme látára történnek. „Megrázta egy

versem. Azt írja, / a vetélésről szól, emésztgetem. / Fekszem az ágyban / és a rácsosra gondolok. / Eredetileg hájas volt, / csak megváltoztattam címadáskor.” (A *lekvár miatt*) Magára a versírás mibenlétére a leginkább reflektáló szöveg minden kétséget kizáróan a *Szabad* című vers, amelyben a lírai én a kutyájának a Költészet nevet adja. „Melyik költő tenne más-képp? / Verset mindenről lehet írni, / és a versgép gondolatáért / mindig lelkesedtem! / Nehéz egy költőnek / pontos utasítást adni, / de a kutyámnak sima ügy.”

Néhány szembetűnő motívum, téma szövegről szövegre visszatér (pl.: anyaverek, George Clooney, szerelmi tematika), szépen megférnek a versírás rituáljára reflektáló versek mellett, különböző sejtekként alkotják az egészet, magát a kötet korpuszát.

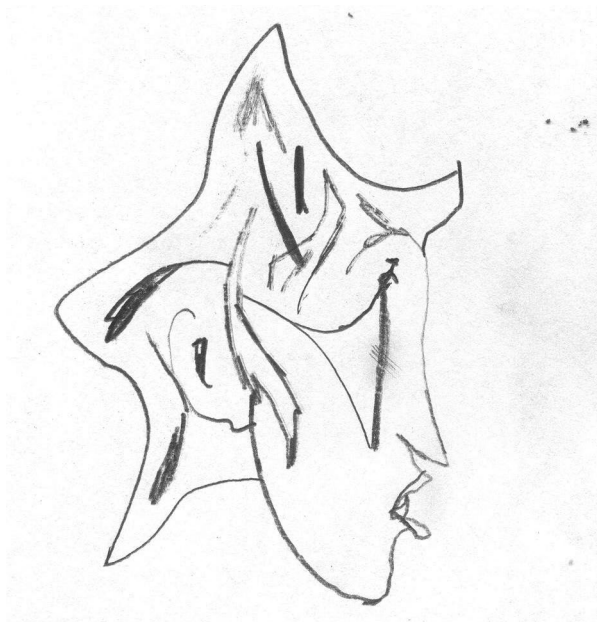
A kötet 39 verse szorosan szerkesztett, mégis könnyed, egyben kérlelhetetlen szemmel látja a világot. Simon Bettina szövegei gyakran a hétköznapi látványban rejlő abszurdot tárják fel, miközben finom humorral és íróniával közelítik meg a témákat. A versek szövegei nem jelentéseket

bontanak ki, hanem jelentéstartományokat rezgetnek meg. A versbeszélő hol kívülállóként, hol résztvevőként szemléli az eseményeket, de sosem teljes bizonyossággal. A megfigyelő pozíciója labilis: „mintha már egyszer megtörtént volna minden.” Ez az elbizonytalanítás nem posztmodern játék, hanem egzisztenciális következmény.

A Rengeteg állat a vonatból egy közvetlen verseskötet, feszegeti

a költészet határait, miközben megőrzi sajátos hangját és látásmódját. Nem tesz gesztusokat az olvasó felé. Nem akar szórakoztatni, sem megríkatni, de mindkettőre képes, ha hagyjuk. A költő nem vállal be mindent – csak azt, ami éppen elcsúszik az értelmezés határán. Ez a költészet nem biztos válaszokat ad, hanem megingathatatlan kérdéseket. És ilyen kérdésekre ma különösen szükségünk van.

Filotás Karina

Szelíd örület holdfénybe áztatva

Kerber Balázs, Számtan a holdas estékre, Jelenkor, 2024

„Ground Control to Major Tom
Take your protein pills and put
your helmet on
Ground Control to Major Tom
(ten, nine, eight, seven, six)
Commencing countdown,
engines on (five, four, three)
Check ignition and may God’s
love be with you (two, one,
liftoff)”

(David Bowie: *Space Oddity*)

„[...] nem vagyunk mások, mint a világteremtő istenek olvashatatlan hieroglifái ebben a technokrata világban”

(Fredric Jameson)

Titkokkal és rejtélyekkel, okkult iratokkal teletűzdelt városi tér, ahol még csupán feltételezni sem lehet, honnan leselkednek a kalandorra. Eposztöredékek, melyekben az isteni közbeavatkozás helyett csupán a technológia adta kegyelemre számíthat a hős. Váratlan űrutazás, amelyről nem tudni, mely galaxisban ér majd vé-

get. Háború, amelyet egyszerre vívnak fegyverrel és furmánnyal. Olykor bántóan naiv, máskor megdöbbentően racionális. A kommunikáció százszázalékos hiánya és mégis tökéletes megvalósulása. Okkultizmus, elmebaj és hadúri szeszély. Lírába áztatott próza és prózába csomagolt líra. Nominális útvesztő, mely polifón szólamten-
gereken és összeesküvés-elméle-
teken keresztül ível át. A *Számtan a holdas estékre* élénk figyelmet és csüggedni nem akaró kíváncsiságot igényel. Bár a szöveg megoldoztatja olvasója elméjét, meg is hálálja a befektetett energiát, hiszen egyszerre tanít, szórakoztat, és gondolkozásra késztet a világ jelenlegi állásával kapcsolatban.

A nagy történetek kora már lejárt? Megismerhető-e a világ, birtokolható-e a világűr, a teljes univerzum? Mi a hódítási, hatalmi vágyunk motivációja, racionalizálhatóak-e ezek az érzések? Hol, milyen fiktív disztópia felé gravitálhatunk? Valóban szükséges-e

a mániás állapot, a teljes delírium elérése ahhoz, hogy valami új, korszakalkotó születhessen? Ilyen és ezekhez hasonló kérdésekkel foglalkozik Kerber Balázs legújabb, 2024-ben a megjelent kötete, amely átvezeti kalandorait és befogadóját a szelíd holdfénybe áztatott estéken és a rejtélyekkel, cigarettafüsttel, sörrhabbal és szövetkezőkkel teljes nappalokon.

A valóságnak nem megfelelő tethető világban, fiktív fantázia-terekben, háborúhoz közeli állapotban, vihar előtti csendben indul a mű narratív szála. A szöveg öt tartalmi egységből épül fel – *Landers, A pályaudvar, Az intézet, Hold a tornyok felett, [Újév]* –, ezek történetsszövése fragmentált.

A szöveg első epizódja narratív, elbeszéléses módon nyit, bemutatja a későbbiekben elénk tárt univerzum állapotát, a benne uralkodó körülményeket és hangulatot. *Landers*, az örök megfigyelő és krónikás perspektívájából ismert meg a szerző a bonyodalmak forrásával és szereplőivel. A kitalált, meg nem nevezett városban épp ekkor áll be komoly politikai változás:

„REBRUDYS hatalomátvétele. Zene, címer. / Lovak, lépcsősorok. Pálcán a fénynyaláb: üvegfolysó.” (7) Az

nem derül ki, hogy korábban milyen rend állt fenn, volt-e valaha ideális állapot. Az biztos csupán, hogy Rebrudys fegyverrel akarja pozícióját megtar-

tani. Terve egy kvantumhajó megépítése, amelyet Blavinas, a nagy tudós és mesélő könyve szerint akar megvalósítani Eyyeryang, a galaxist megjárt utazó példájára. „CHATRAAT Blavinas bolygókról írt és vihartölcsérek-ről, messzi számokról, tengeri lényekről, hajótestekről. Beszért EYYERYANGRÓL, az utazóról, ki kastélyokat emelt lyukacsos holdakon, és városokat nevezett el, törvénykönyveket alkotott a telepéseknek.” (8) A cselekmény során felbukkanó szereplők közös célja, hogy megfékezzék a hadvezér jövőbeli ámokfutását és az űrhajó építését, amit számos titok övez. Werdiewend, Portypont Turk és

az Őrmester is erre törekszik – a maga mentalitása szerint. A körülöttük lévő bürokrácia erős, kommunikációs készségeik, kapcsolódási lehetőségeik azonban kevésbé. A nehéz időkben mindenki másba menekül, másféle pótcselekvésekhez nyúl. Werdie-wend például kétkezi munkásnak áll, dobozokat pakol. Marco pedig önként bevonul egy elmegyógyintézetbe, azzal a céllal, hogy ott majd a háború zajától elszigetelve, békésen tanulmányozhatja az okkult iratokat. Az intézetben Dr. Eeklong szorongással diagnosztizálja. Adja magát a kérdés: ki nem szorong háborús helyzetben?

A kiüresedett, utópisztikus világban nincs intézményi rendszerben egyesült legyőzendő ellenfele, ellensége a fennálló hatalomnak. „REBRUDYS sereget gyűjtött. Nem tudni, ki ellen. Metróaluljárók és hidak teltek meg katonákkal.” (54) Mindenki ellenség, aki nem a fennálló hatalom mellett van – a diktatórikus vezető plakátkampánnyal és gyűlöletkeltéssel törekszik a status quo biztosítására. „REBRUDYS arca ott volt a tornyok tetején világító reklámokon.” (55)

A karakterek beszélőneveket viselnek, amelyek idegen, álomszerű hangzása jól illeszkedik az apokalipszisközel világ atmoszférájához. A Chatraat Blavinas, a minden titkokat rejtő obskúrus könyv szerzőjének elnevezése Helena Blavavatsky személyéből inspirálódhatott, aki az okkultizmus és a teózia úttörője volt. Marco megnevezése magában hordozza az asszociációs lehetőséget a 13. századi velencei utazóra, Marco Polóra és Keletre tett utazásaira. A Landers név nemcsak Kerbernél jelenik meg, több sci-fiben használják (*Interstellar*, *Lost in Space*), jelentése: föld, ország.

Landers, a krónikás mindvégig háttérben marad, és onnan szemléli aktívan a körülötte történő eseményeket. Megfigyel, véleményt formál és lejegyez, azonban lépéseket nem tesz, abban az esetben sem, ha erre egyébként minden lehetősége meglenne. Inkább a biztonságot nyújtó szürke háttérben marad. Bár kíváncsi, hiszen maga is olvassa Blavinas titkokat rejtő könyvét, örök szkeptikus is egyben, nem hiszi el, hogy a leírtaknak van bármi valóság-

alapja, és a kvantumhajó valóban megvalósítható lenne. „Ki az az örült, aki hisz egy múlt kódébe veszett úrutazó kétes igazságai-ban?” (14) Kételkedésének hátte-rében egyszerre állhat a pusztá félelem és a fenntartása a mágiá-val és a tudományokkal szemben. Karakterének megformázása egyszerre tematizálja a voyeuriz-mus problémakörét, tetten érhet-jük az állandó megfigyeltség és fenyegetettség érzetét. A passzi-vizmus és reményvesztettség nemcsak az ő magatartásában, hanem Marco gondolataiban is tükröződik: „Olyan a sodrás, úgy-sem tehetünk ellene semmit.” (59) Ez gondolkodásra készítet a min-denkori társadalom bizonyos tag-jainak apolitikus, olykor nihilista magatartásával és a társadalmi felelősség hiányának miértjeivel kapcsolatban.

A tudós, állítólag rendkívüli műveltséggel és olvasottsággal rendelkező Marco a küldetése elől menekül az örültek házába: belefáradt abba, hogy Rebrudys önkényuralmának megszakításán fáradozzon – inkább kevesebb, mint több sikerrel. Így menekülő-útra tér: épelméjűként vonul be a

betegek közé az elmeegógyinté-zetbe. Ez a gesztus nem ismeret-len az irodalomban, gondoljunk például Ken Kesey *Száll a kakukk fészkére* című művének főszerep-lőjére, McMurphyre és a nem várt tragikumra, amelybe élete torkol-lott. A másik releváns példa Fried-rich Dürrenmatt *A fizikusok* című drámája, amelynek szereplői azért vonulnak be egy elme-gógyógyintézetbe, hogy megvédjék az emberiséget saját találmá-nyuktól. Az persze örök kérdés, hol van a határ bomlott és épnek titulált elme között – mennyiben csupán egy társadalom által meg-határozott norma a mentálisan egészséges, beszámítható ember. Hogy a karakter azért fekszik be egy elmeegógyintézetbe, hogy nyugodtan tudjon a szenvedélyé-vel foglalkozni, a valóságtól sem elrugaszkodott koncepció, gon-doljunk csak Yayoi Kusama japán művészre, aki szintén önkéntes bentlakó egy tokiói pszichiátriai intézetben, onnan jár dolgozni a műtermébe.

Marco karaktere a bibliai és a babitsi Jónás könyvében szereplő Jónással is rokonítható, hiszen bár próbál kibújni a rá váró feladat

alól, az ő esetében is bebizonyosodik, hogy saját sorsa elől az ember képtelen elmenekülni. Ambros Zoltán *Ninive pusztulása* című novellájában dolgozza fel a próféta történetét, amelyben megénekli a *dekadencia* dicséretét, amely történet a *Számtan a holdas estékre*hez hasonlóan szintén kissé apokaliptikus végkifejletben fogalmazódik meg. Jónáshoz hasonlóan Marco is különleges, profetikus tudás birtokában van, fejben már egy lépéssel előrébb jár mindenki másnál.

Nem Marco az egyetlen pszichiátriai kezelés alatt álló beteg, akinek érdeklődése fókuszában a világűr áll. Releváns összecsengés figyelhető meg a mű végének eseményei és az MTA Pszichiátriai Művészeti Gyűjteményében kiállított munkák között. A gyűjtemény azokból az alkotásokból áll, amelyeket az Országos Pszichiátriai és Neurológiai Intézetben kezelt betegek készítettek ott-tartózkodásuk és a közben látogatott terápiás foglalkozások során. A kezelt betegek festményein és szobrain, assamblage-ain, egyéb alkotásain visszatérő motívum a világűr, az űrhajók és a földön kí-

vüli élet megjelenítése – mintegy a bezártságból és az evilági nyomorúságos létből való elvagyódás vizuális kivetülései. Az tehát, hogy a szövegben egy intézetben fekvő beteg végül űrhajóval menekül meg klausztrófób, szorongatott helyzetéből, könnyen rokonítható efféle mentális tartalmak kivetülésével és megjelenésével. A – Landerst idézve – *három jómadárral*, azaz Marcóval, Portyponttal és Werdiewenddel felszálló kvantumhajó a kora újkorban gyakorta használt motívumot, a *Bolondok hajóját* is idézi.

Az örült hadvezérként feltüntetett Rebrudys nem szólal meg, az ő nézőpontját soha nem ismerheti meg az olvasó, ahogyan a motivációit, a benne lezajló belső folyamatokat sem. Nem tudjuk meg, hogy valóban eredendően rossz-e, a mérhetetlen hatalomvágyon kívül mi vezeti Belvinas könyvének tanulmányozására/tanulmányoztatására.

Marco és Rebrudys karaktereit sokszor állítja egymással párhuzamba és ellentétbe a szerző, hiszen mindkét szereplő már-már mániákus vággyal magáénak akarja a Blavinas könyvében leírt

tudást a kvantumhajóról, ugyanakkor motivációjuk merőben eltér. Míg a hadúr csupán önnön hatalmát akarja növelni és erősíteni, addig Marcót a valódi tudás és misztikum feltárása iránti sóvárgás mozgatja. A tudás ebben a világban mindenki számára elérhető, bármely szereplő, akinek igénye van rá, elolvashatja a „titkos” iratokat, majd mindenki a maga interpretációs szintjén értelmezi az olvasottakat. „Kis noteszbe jegyzetelte őket, de semmit nem értett belőlük” (94) – írja például Marcóról a szöveg. Hogy az ellenállásnak azon figurája sem érti az iratokat, akire mindenki mint a megváltó elmére tekint, felveti a kérdést, milyen könnyen eshet dezinformáció áldozatául egy társadalom vagy egy társadalmi csoport.

„A sörnek lehet karamellás íze. A probléma mégis az, hogy a kihívás jellege tisztázatlan” (31) – olvasható Marco II. könyvében. A szöveg többször kitér arra, hogy a szereplői milyen ételeket és italokat fogyasztanak, milyen kulináris élvezeteknek hódolnak, miként dohányoznak. Kirajzolódik, hogy szárnyalhat a tudományos

és a technológiai fejlődés akármi-lyen magasan, az ember végső soron animális lény, aki fizikai szükségleteitől szabadulni képtelen. A Maslow-piramis megmászása sajnos elengedhetetlen. Néha még a legkiválóbb harcosoknak is szükségük van egy rózsaszín cukros fánkra.

A kötetet műfajilag kategorizálni nem egyszerű feladat, hiszen magában hordozza a sci-fi hagyomány, a posztmodern eposz, az elbeszélő költemény és egy töredékes verseskötet jegyeit is – ebből a látszólagos eklektikából építkezve alkot koherens egészet a szövegkorpusz, amely helyenként lírai, máshol prózai jegyeket mutat.

A narratív szöveget megtörik az egyes szám első személyben megformált lírai személyes reflexiók. A kötetben állandó váltakozásban van az egyes szám harmadik személyű narráció és az egyes szám első személyű líra. Az elbeszélő részekben sokszor szabad függő beszéd formájában jelennek meg a szereplők dőlt betűvel szedett belső érzései, gondolatfolyamaik belső áramlása – így tisztább képet kaphatunk aktuális

motivációjukról, mentális állapotokról, félelmeikről és vágyaikról. A nyelvezetet sokszor jellemzi a nominalitás.

A cselekményszálak időben és térben párhuzamosan futnak, összefüggenek, néhol összeérnek, majd egy mederbe ömlenek. A lírai megszólalások általában személyes hangvételt, olykor filozófiai magasságokat ütnek meg, több közülük megállja a helyét autonóm költeményként is a kötet kontextusából kiragadva. Tematikájuk változatos, bár a legtöbbjük mentális folyamatok reprezentációja vagy az adott karakter személyes történetébe illeszkedő szöveg. Akad közöttük olyan is, amely egy fikatív űrutazás történetéről számol be. „Mikor az első bátrak / át-törték az űr sötétjét, / a megnevezhetetlen kék / sugarakat” – kezdődik Marco III. könyve. (35)

„Kis lépés az embernek, de hatalmas ugrás az emberiségnek” – szól a mindenki számára ismert mondat, amely 1969-ben hagyta el Neil Armstrong száját, az első sikeres holdra szállás után. Akkor még nem tudhatta, hogy történelmi tette után a popdívá Katy Perry is követi őt majd a vi-

lágűrbe. 2025-re mindössze egy cérnaszál választja majd el a földi civilizációt az űrturizmus kecsegtető lehetőségétől. Az ismeretlen és a világvég meghódításának vágya már a civilizációk hajnalától kezdve foglalkoztatta az emberiséget. Az egyetemes emberi kíváncsiságból merítve jött létre a science fiction műfaja és sok más, a földön kívüli élet felfedezésével foglalkozó történet. Mind az irodalom, mind a film, mind pedig a zene számos ilyen tudományos-fantasztikus, kultikus alkotást tudhat magáénak, amelyek persze magukban hordozzák a 20. század kutatásainak és a hidegháború fegyverkezési versenyének lenyomatát is (*Solaris*, *Interstellar*, *Space Odyssey*, *Marsbéli krónikák*). Ezek toposzaiból és hagyományyaiból is merít a *Számtan a holdas esték*re.

Jelen korunk nagy kérdése, hogyan pozicionáljuk egymáshoz képest a humán- és a reáltudományokat. Minden olyan mű, amely magas esztétikai minőséget képvisel, és közben a reáltudományokhoz kötődő témát tárgyal – jelen esetben a fegyverkezés, az űrutazás – fontos, hi-

szen aktivizálja, előrébb mozdítja a fentebb vázolt probléma köré csoportosuló diskurzust. Erdély Miklós szerint például bizonyos tudósok (Born, Heisenberg, Schrödinger) egyenesen heroikus kísérletet tettek arra, hogy lefordítsák a kvantummechanika és a szubatomi valóság világát hétköznapi nyelvünkre. A tudomány érthetővé tétele felé kell gravitálni mind a szépirodalom, mind pedig az akadémiai nyelv eszközeivel. Elgondolkodtató szál a szövegben, hogy a tudományos fejlettség tetőpontját jelentő szuperfegyver megépítésének alapját egy mitikus tárgy adja, amelynek validitása megkérdőjelezhető.

Kérdés, hogy a szöveg végén érvényes-e a mesei befejezés, miszerint a jó elnyeri méltó jutalmát, a gonosz pedig megkapja méltó büntetését. Bár a jó oldalon álló karakterek – félig-meddig önszántukból – el tudnak menekülni, és meg tudják akadályozni, hogy Rebrudys kezébe kerüljön a csodaszerkezet, a problémák korántsem oldódnak meg világukban. Marco, Portypont és Werdiewend távozásától függetlenül a háború továbbra is dúl,

az uralom nem enyhül, a segítségre szoruló embereket és a belőlük összeálló társadalmat tulajdonképpen magára hagyták a potenciális megmentők. Ha a hadúr emberei egy kvantumhajó megépítésére képesek voltak Blavinas könyve alapján, valószínűleg egy második példány megalkotása sem okoz majd nekik nehézséget. Arra sincsen biztosíték, hogy az űrszerkezet utasai képesek annak szakszerű irányítására. A történetvégi megváltás és feloldozás közel sem garantált.

A kötet hangulata, szövegvilágának építkezése Szentkuthy Miklós prózavilágát, invenciózus nyelvi megoldásai Weöres Sándor és Parti Nagy Lajos költészetét, sok szempontból kísérleti jellege Carlo Emilio Gadda *A fájdalom tudata* című regényét, posztmodern és mozaikszerű elbeszélésvilága Thomas Pynchon *Beépített hiba* című művét idézi. A tematika és a nyelvezet Juhász Ferenc szövegeit is eszünkbe juttatja.

Pillanatideg, füstminimum, szirénapontosság, antennabeszéd, napfröccs, kabinkényelem – csak pár példa a szövegben hemzsegő hapax legomenonok közül, ame-

lyeket Kerber érzékeny precizítással szűrte be a szövegébe, elsősorban a lírai szövegek húrjai közé. Ezeknek a kifejezéseknek a használatával is érzékelteti a különböző karakterek tudatfolyamainak, gondolatmeneteinek egyedi áramlási irányait, azok szubjektív és individuumszerű jellegét.

A *Számtan a holdas esték*re reznált, szaggatott keringő egy aknákkal kikövezett táncparketten, ahol sosem lehet tudni, honnan figyelnek meg, melyik sarokból leselkednek ránk. Tisztelgés a

tudomány és a technológia jelenlegi állása előtt – bennük a csoda és a misztikum meglétének lehetőségét is fenntartva. A science fiction és a kozmológia méltatása. Mentális utazás, a kollektív társadalmi szorongás tükre. Barangolás egy nem is oly távoli makrovilág tanulságos krónikagyűjteményében – konzekvenciáinak levonásához talán még éppen időben vagyunk. Önreflexiós kísérlet, hogyan viselkedünk a hatalom szórításában: ellenállunk, megfigyelünk vagy elmenekülünk.

Medvigy Édua Kata

E számunk szerzői

Ambrus Máté (1994) történész, tanár, költő, Budapest • **Balogh Endre** (1971) író, költő, szerkesztő, legutóbbi kötete: A parazita (FISZ, 2008), Budapest • **Branczeiz Anna** (1990) irodalomtörténész, kritikus, költő, műfordító, Pécs • **Csató Anita** (1991) tanár, költő, Eger • **Filotás Karina** (1997) közgazdász, olvasószerkesztő, Budaörs • **Jung István** (1989) magyar nyelv és irodalom tanár, Császárs • **Kugler Viktor** (1993) költő, Dunaújváros • **Kukorelly Endre** (1951) író, költő, legutóbbi kötete: Ház, háború, halott avagy Nem arra való a szeme annak, akit Hermész vezet, hogy fura vidékeket lásson (Kalligram, 2024), Budakalász-Szentistvántelep • **Antonio Marzotto** (1982) író, kommunikációs tartalomgyártó, Pisa • **Mató Rebeka** (2002), bölcsész, ELTE BTK, Budapest • **Medvigy Édua Kata** (2002) egyetemi hallgató (ELTE BTK, PPKE BTK), Budapest • **Murányi Zita** (1982) Bródy-díjas író, költő, legutóbbi kötete: True colors (IAT Kiadó, 2025), Ráckeve • **Németh Laca** (1988) képzőművész, a Skurc Egyesület és a Birds of Cool művészkollektíva tagja, Budapest • **Sokcsevits Judit Ráhel** (1998) könyvtáros, műfordító, Balassagyarmat • **Szőnyi Judit** (1992) prózákat ír, Budapest • **Veress Dániel** (1988) szerkesztő (Apokrif), Debrecen-Budapest • **Vermes Ráhel Csenge** (2000) antropológus, Budapest

ISSN 2060-3207

25002

9 772060 320701

Ára: 900 Ft

